Inleiding

Inleiding

De Gentse universiteit blijft tijdens de Tweede Wereldoorlog geopend en zal tot aan de Bevrijding binnen de contouren van het bezette België functioneren. Onmiddellijk na de oorlog, op 9 juni 1945, publiceert de universiteit de brochure *Weerstand en Bevrijding,* waarin ze in een bestek van enkele bladzijden verslag aflegt van haar houding tijdens de oorlog. '*De geschiedenis van de Universiteit te Gent in deze jaren*', staat er te lezen, '*is er een van deels openlijken, deels ondergrondschen strijd tusschen den invloed van de Duitschers en hun collaborateurs aan den eenen kant en den invloed van de loyale academische overheid, professoren en studenten aan den anderen kant*'.

Historisch onderzoek heeft uitgewezen dat deze brochure een al te gunstig licht werpt op de universiteit als weerstandscentrum. Zowel collaborateurs als verzetslui vormden een minderheid aan de universiteit en het heroïserende beeld van de 'weerstandsuniversiteit' ontneemt, zoals blijkt uit de Dirk Martins *De Rijksuniversiteit Gent tijdens de bezetting 1940-44*, de overheersende houding van een gewillige universiteit, die streefde naar een normalisering van het universiteitsleven.

2. Brochure 'Weerstand en Bevrijding', 1945.

Het boek van Martin dateert uit 1985. Met uitzondering van een licentiaatsverhandeling, is er sindsdien geen nieuw onderzoek verricht over de Gentse universiteit in deze periode. UGentMemorie publiceert vandaag een studie van twee gastauteurs, **Marc Verschooris en Dr. Yves Louis**, die inzoomt op de faculteit Geneeskunde tijdens de oorlog. De aanleiding voor deze bijdrage was een krantenинterview van Yves Louis in *De Standaard*, waarin een minder fraaie episode uit de universiteitsgeschiedenis aan het licht kwam: de betrokkenheid van de arts Frans Daels aan het Mütterheim te Wolvertem.

UGentMemorie heeft de auteurs uitgenodigd om hun lopende onderzoek rond oorlog en geneeskunde voor te stellen in een bijdrage: 'De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II'. In deze bijdrage brengen ze nieuwe feiten naar voren rond het groepje Vlaams-nationalistische collaborateurs rond Daels en - langs de andere kant - de betrokkenheid van enkele moedige hoogleraren bij het verbergen van Joden. Dit nieuwe historische onderzoek wordt ingebed in het algemene verhaal van de universitaire bezetting.

Over de auteurs

Yves Louis werkt al enkele jaren aan een algemene studie over de Belgische artsen in België tijdens Wereldoorlog II. Het onderzoek is het resultaat van een doorgedreven interesse voor de politieke collaboratie, waar ook de artsen deel van uitmaakten. Deze studie over de rol van de artsen tijdens de Tweede Wereldoorlog behandelt in het bijzonder de Oorlogsorde van de Geneesheren tijdens de bezetting, de ontvangst van de Reichsgesundheitsführer Leonardo Conti in België, de rol van de universiteiten, de verklikking, de collaboratie, het antisemitisme en de antivrijmetselarij. Dit werk kan niet los gezien worden van de tijdsgeest waarin eugenetische en racistische doctrines een bepalende rol speelden.

Marc Verschooris publiceerde enkele werken rond het verzet en de Jodenvervolging in Gent tijdens WO II. Een belangrijk aandachtspunt is de herinneringseducatie als een belangrijk pedagogisch project in de opleiding van kritische volwassenen die zich mentaal moeten wapenen tegen onverdraagzaamheid en gedachteloosheid. Momenteel specialiseert hij zich in het onderzoek naar het banaliseren en relativeren van de collaboratie in Vlaanderen tijdens WOII.

Lees verder: 1.1. Van een oude naar een nieuwe orde
Keer terug: Inhoudstafel dossier

De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II

1. Groepsfoto van de professoren en assistenten van de faculteit Geneeskunde, bij gelegenheid van de terugkeer van dr. Raphaël Schotte uit Buchenwald. Van 1931 tot 1938 was Schotte assistent van professor De Beule - de school der chirurgie bij uitstek - aan de Gentse Rijksuniversiteit.

Van de hand van twee gastauteurs, **Marc Verschooris en Yves Louis**, brengt UGentMemorie een dossier over de faculteit Geneeskunde tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Inleiding

1. De Universiteit Gent tijdens Wereldoorlog II

1.1. Van een oude naar een nieuwe orde
1.2. De visie van Petri
1.3. De stoelendans van de professoren

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

2.1. Voorspel: op zoek naar een autonoom ziekenhuis
2.2. De faculteit Geneeskunde tijdens de bezetting
2.3. De Joodse aanwezigheid aan de faculteit
2.4. Leonardo Conti te gast
2.5. Professor Soenen en de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen

3. Het verzet vindt zijn wortels aan de universiteit

3.1. Het verzet aan de universiteit

3.2. Een uitgesproken verzet tegen de Orde van Geneesheren
3.3. Gentse artsen in de bres voor de Joodse collega's en vrienden

4. De nasleep

4.1. De voorbereiding van de bestraffing
4.2. De liquidatie van de Orde der Geneesheren
4.3. De universitaire epuratie

5. Besluit

6. Bronnen

7. Illustratieverantwoording

1.1. Van een oude naar een nieuwe orde

1. De Universiteit Gent tijdens Wereldoorlog II

1.1. *Van een oude naar een nieuwe orde*

Vóór de Tweede Wereldoorlog telt België vier universitaire instellingen: twee vrije en twee rijksuniversiteiten. De vrije universiteiten zijn de tweetalige Katholieke Universiteit van Leuven (K.U.L.) en de francofone *Université Libre de Bruxelles* (U.L.B.). Waar de K.U.L. afhangt van het Belgisch episcopaat en onder de autoriteit staat van kardinaal Van Roey bestaat de Raad van Bestuur van de U.L.B. uit vrijdenkers uit liberale en socialistische milieu's. De twee rijksuniversiteiten: de sinds 1930 vernederlandste Rijksuniversiteit Gent (R.U.G.) en de francofone *Université de Liège* (U.L.G.) zijn afhankelijk van het Ministerie van Openbaar Onderwijs. Op het einde van de jaren dertig tellen de vier universitaire instellingen samen een studentenpopulatie van ongeveer 12.000, waarvan 2/3 in Leuven en Brussel ingeschreven zijn.

3. Wetenschappelijk personeel van het Instituut voor Farmacodynamie, met rechtstaand rechts Nobelprijswinnaar Corneel Heymans.

Met de afkondiging van de eerste mobilisatie, in september 1939, worden de examens gespreid over een periode die loopt tot februari 1940, zodat ook de gemobiliseerde studenten de kans krijgen geëvalueerd te worden. Ook voor de gemobiliseerde professoren dient een regeling getroffen te worden. Op 10 januari 1940 vindt nog een laatste gloriemoment plaats: de plechtige uitreiking van de Nobelprijs Geneeskunde Corneel Heymans, dat plaatsvond in de Gentse Aula.

Na de Duitse inval van 10 mei 1940 worden de cursussen aan alle Belgische universiteiten stilgelegd. De 16 tot 35-jarigen

dienen één van de Vlaamse opvangcentra te vervoegen die zich in de daarop volgende dagen naar Frankrijk verplaatsen. Zelfs niet-gemobiliseerd universiteitspersoneel volgt die weg. De redenen zijn van verschillende aard: ze volgen de weg die de regering heeft ingeslagen, ze willen ontkomen aan een dreigend oorlogsgeweld of ze vluchten voor de nazi-politiek.

Hoe verloopt de “leegloop” in Gent? Het is meer bepaald rector René Goubau (foto 4) die het onderwijzend en wetenschappelijk personeel de keuze laat om het land al dan niet te verlaten *…met het oog op hun eigen veiligheid of de grootere diensten die zij aan het Land kunnen bewijzen…*. Een Raad van Assessoren acht het wenselijk dat in geval van bezetting bepaalde collega’s moeten blijven, waaronder de rector, de beheerder, de hoofden van klinieken en laboratoria. De functies van rector Goubau, die naar Frankrijk vertrekt – met goedkeuring van de Raad – om de universiteitsgelden in veiligheid te brengen, worden door professor Frank Baur, de eerstaanwezende decaan overgenomen. Vrij snel staan twee groepen professoren, zij die in het land blijven en de zogenaamde “Toulouse-professoren” die naar Frankrijk vluchtten, lijnrecht tegenover elkaar.

Op 31 mei 1940 vergaderen de gevluchte Gentse universiteitsprofessoren in Toulouse waar ze mede door de oproep van Goubau hun sympathie betuigen met de regering Pierlot. Sommigen, aangemoedigd door deze politieke daad, voelen zich geroepen om een Belgisch Universitair Centrum in Frankrijk op te richten. De daartoe op te richten Belgische interuniversitaire commissie zou dan bestaan uit professoren uit Brussel, Leuven en Luik. Door de wapenstilstand en de komst van Pétain aan het hoofd van de Franse regering neemt de onrust in de Belgische universiteitsgemeenschap op Franse bodem toe. Velen onder hen komen naar België terug en krijgen geen warm onthaal, wel integendeel.

Voor de terugkeer van de “postverlaters”, ook wel *fauteurs de troubles* genoemd, heeft de Duitse bezetter, aangemoedigd door het Duitsgezind deel van het in België achtergebleven universiteitspersoneel, een eerste verordening klaar. Met deze verordening, gedagtekend op 18 juli 1940, kan het overheidspersoneel, waartoe ook de professoren behoren, niet meer aan de slag zonder toestemming van de bezetter. Hoewel de Duitsers de indruk doen ontstaan dat de onderzoekscommissie van het Ministerie van Openbaar Onderwijs soeverein kan oordelen is het in werkelijkheid de *Militärverwaltung* die het laatste woord heeft. Op basis van een enquête worden de activiteiten van de “postverlaters” onder de loupe genomen. Een antifascistische of zelfs antileopoldistische houding kan een schorsing inhouden en de professoren-ondertekenaars van het pro-geallieerde manifest van 13 oktober 1939 kunnen erop rekenen, niet vrijuit te gaan. Tijdelijke schorsingen komen voor en in bepaalde

gevallen valt het verdict slechts per eind 1940.

Lees verder: 1.2. De visie van Petri
Keer terug: Inleiding

1.2. De visie van Petri

1. De Universiteit Gent tijdens Wereldoorlog II

1.2. *De visie van Petri*

De Duitse historicus Franz Petri is door het militair bestuur en meer bepaald de afdeling *Kultur* aangezocht om de toestand van de Belgische universiteiten te onderzoeken. Voor elk van de vier universiteiten wordt een regeling op lange termijn uitgewerkt die de belangen van het Derde Rijk moeten dienen. Terwijl enerzijds Luik de status van Franstalige universiteit kan behouden en Gent een Vlaams wetenschappelijk centrum (*Bodenständig-flämisches Wissenschaftszentrum*) moet worden, besluit men aan de Leuvense universiteit een puur theologisch karakter toe te kennen. Voor de U.L.B. anderzijds is een belangrijke taak weggegelegd met een politieke en culturele rol*…de constituer le bastion avancé de la reconquête culturelle sur la civilisation française…*. In de *Hochschulpolitik* zijn naast de *…brauchbaren flämischen Kräften…* ook Duitse gastprofessoren nodig. Ze hebben als taak de Belgische jeugd “te vormen” en de uitwisseling van wetenschappelijke onderzoekers te realiseren.

De vorming bestaat erin de kultuurpolitiek met een Westerse invloed in het Belgisch onderwijssysteem te vervangen door een Duitse. In de *Brüsseler Zeitung* van 7 november 1940 stelt kultuurspecialist Ehrhardt Evers dat de gastprofs “een tegengif moeten zijn voor de vroegere sfeer aan de Belgische universiteiten”.

5. In 1943 organiseerde de universiteit een tentoonstelling ten voordele van de organisatie Winterhulp, waar Heymans bij betrokken was.

Prof. dr. Leo Just omschrijft in dezelfde krant, naar aanleiding van het 125-jarig bestaan van de Gentse universiteit en de feestelijke herdenking op 15 en 16 februari 1943, het belang van de Duitse gastprofessoren: *…wenn seit 1940 wiederum deutsche Gastprofessoren in Gent wirken, so wird damit eine Tradition deutsch-flämischer Zusammenarbeit auf wissenschaftlichem Gebiet fortgesetzt, die so alt ist wie die Universität selbst: 125 Jahre…* . Voor het propageren van de Grootgermaanse gedachte is de niet-Duitse Germaanse jeugd en zeker de universitaire jeugd, zeer belangrijk.

Aan Franz Petri, aangesteld als *Kriegsverwaltungsrat* wordt *…door von Craushaar de (politieke) bewaking (sic) van de R.U.G. toevertrouwd…*. Vrij snel dringt Petri erop aan Kurt Tackenberg, professor in de prehistorie, aan te duiden om “aan de Gentse universiteit een nieuw intellectueel centrum uit te bouwen, een Germaanse vestiging van West-Europa”. Het aanwerven van Duitse gastprofessoren heeft als gezegd een ideologische bedoeling en de *Volksforschung* en *Germanenkunde* heeft aldus, volgens Petri, de grootste kans op slagen aan de Gentse universiteit. Tot tevredenheid van Petri kunnen begin juni 1940 de rectorale bevoegdheden van Baur overgedragen worden aan Jean Haesaert, die uit Frankrijk teruggekeerd is en volkomen loyaal tegenover Duitsland staat.

In de loop van juli 1940 draait de collaboratiepers op volle toeren. Een afrekening tussen professoren die in België gebleven zijn en de teruggekeerde professoren ligt in het verschiet. Een van de eerste slachtoffers is Paul Van Oye die deel uitmaakte

van de “Toulouse-professoren”. Een 30-tal studenten uit het Verbond van Vlaamsche Studenten, het Gentsch Studentencorps en het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond zijn bereid Van Oye eigenhandig van de universiteit te verwijderen. De persoonlijke vete die tussen hem en collega Alfred De Waele, bestuurder van het Laboratorium voor Algemene Zoölogie en Dierenphysiologie bestaat, is zeker niet vreemd aan dit gebeuren. Het onderzoek naar de “postverlaters” komt in een stroomversnelling. Frans Daels gaat in de aanval tegen de “ongewenschte professoren”. In *Volk en Staat* van 25 augustus 1940 pleit Daels voor een algehele uitzuivering en stelt hij ook dat *…katholieke-, vrijmetselaars- en andere “volksvreemde” kringen poogden de bedreigde professoren te redden.…* Eerder al heeft Daels aan de bezetter meegedeeld hoe *…de studentenschap” gewonnen was voor een “Vlaamsch-Nederlandschen staat” onder Leopold III en aanleunend bij Duitsland.…*

Het aantal personen, behorend tot het onderwijzend personeel van de Gentse universiteit, dat in mei 1940 het land verlaten had, bedraagt 70 op een totaal van 167. Voor het wetenschappelijk personeel is dit 39 op een totaal van 85. Door een besluit van secretaris-generaal van onderwijs Nyns van 9 september 1940, overgenomen in een rectorale circulaire van 13 september, worden de modaliteiten van het onderzoek vastgelegd. In een schriftelijke verklaring moet elke prof, die het land na 9 mei verlaten had, naast de identiteitsgevens een uitvoerig verslag uitbrengen van zijn verblijf “in den vreemde”.

Guillaume De Smet (foto 6), decaan van de faculteit Wetenschappen en in opvolging van Haesaert dienstdoend rector, wijst hierbij op de ernst van de toestand. Hij houdt een scherp toezicht op de naleving van het verbod waarbij voorlopig geschorsten de universiteit niet mogen betreden. Tot grote ergernis van de *Militärverwaltung* werkt de onderzoekscommissie van het Ministerie van Onderwijs echter bijzonder traag. Bij de start van het academiejaar 1940-41 op 12 november is niet meteen duidelijk wie mag lesgeven. Wel duidelijk zijn de aanstellingen (*Zurückrufungen*) aan de faculteit Geneeskunde van de ex-aktivisten Reimond Speleers en Adriaan Martens.

De benoeming van dr. Adriaan Martens tot lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Geneeskunde in België lokte in 1939 al hevige reacties uit. Zijn benoeming kan vooral voor de Franstalige oudstrijders niet door de beugel. Immers, hij is een gereputeerd internist-diëtist, flamingant maar bovenal oud-activist. Doordat de liberalen in deze contestaties meegaan, valt de driepartijenregering Spaak, de allereerste regering onder leiding van een socialist.

Lees verder 1.3. De stoelendans van de professoren
Keer terug: 1.1. Van een oude naar een nieuwe orde

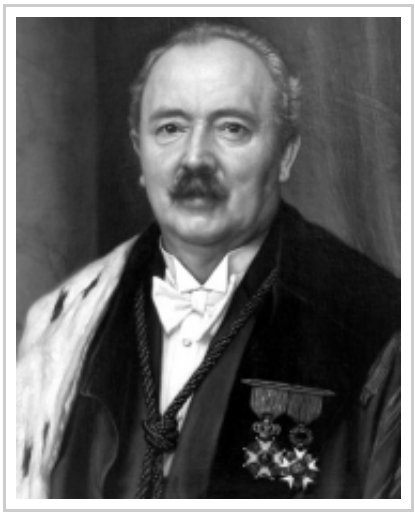
1.3. De stoelendans van de professoren

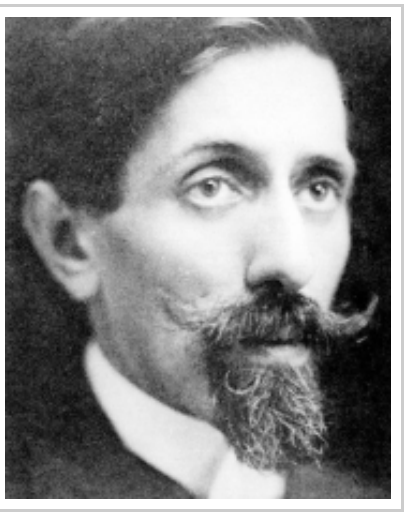
1. De Universiteit Gent tijdens Wereldoorlog II

1.3. *De stoelendans van de professoren*

Met het doel tot een Duits-Belgische wetenschappelijke samenwerking te komen overweegt de *Militärverwaltung* een professorenuitwisseling door te voeren. Tegenover de Duitse gastprofessoren Steinbach, Mackensen, Niemeyer, Wagner en Röhr die voor Gent in aanmerking kwamen krijgen de Gentse professoren De Vleeschauwer, Hentze, Van der Mueren, Heymans en Daels de volle steun van de *Militärverwaltung* om hun pedagogische kwaliteiten in Duitsland te vervolmaken.

Met de gastprofessoren, de opgedrongen professoren, de verordeningen tegen de “postverlaters” en de Joden en de zuivering van het bibliotheken begint het academiejaar 1940-41, het eerste onder Duitse bezetting. Als Petri van de Gentse universiteit een *Zentrum volksverbundener flämischer Wissenschaft* wil maken is het noodzakelijk een duitsvriendelijke rector aan te stellen. Herman De Vleeschauwer, toch de eerste keuze van Petri, heeft een post als directeur van het Hoger Onderwijs op het Ministerie in het vooruitzicht. Daels anderzijds heeft zich volgens het *Tätigkeitsbericht Arbeitsziele MV Kultur* van 15 november 1940*…so stark parteimässig exponiert und exclusiv-grossniederländisch festgelegt…* en ook Mackensen is in augustus 1941 van oordeel dat de nieuwe rector "politiek goed moet zitten", initiatief moet nemen en kortom het gezicht van de universiteit moet zijn wat hem doet besluiten *…dies dürfte nicht Daels sein, der viel zu umstritten ist….* Snel blijkt dat enkel Guillaume De Smet nog in aanmerking komt om als rector te fungeren. Op 28 januari 1941 wordt hij aangesteld.

7.-9. Van links naar rechts: Guillaume de Smet, August Vermeylen en Nico Gunzburg.

Reeds vóór de opening van het academiejaar 1940-1941 wordt aan de professoren Delbouille (romaans filoloog) en Funke (botanicus), op bevel van de *Militärverwaltung,* de toegang tot de universiteit ontzegd. In de weken die volgen krijgen 6 professoren het verbod de lessen te hervatten of worden zij in de richting “gedreven” van een aanvraag tot emeritaat. Door een nieuwe verordening van 19 december kunnen drie professoren, die na 15 november 1940 teruggekeerd zijn, niet meer aan de slag: de prof. Gunzburg, Polderman en De Mûelenaere.In Gent blijft de schade dus zeker beperkt. Professor Van Oye wordt niet verontrust en de slotsom is dat de verordeningen van 18 juli en 19 december 1940 uiteindelijk slechts 9 hoogleraren treffen: Claeys, De Cock, De Mûelenaere, Funke, Gunzburg, Orban, Polderman, Van Engelen en Vermeylen. De professoren Delbouille en Van Overbeke worden “om andere redenen” geweerd, o.m. door het bereiken van de leeftijdsgrens.

Zeker is dat de afgezette professoren, wellicht na “onderhandelingen”, de toestemming krijgen verder een wetenschappelijke bedrijvigheid uit te oefenen en dat zelfs in de gebouwen van de universiteit. Door een mild oordeel uit te spreken hoopt de bezettende overheid op een betere samenwerking. Dat verklaart ook waarom Petri er niet op uit is alleen ex-aktivisten te bevoordeligen. In Vlaams-nationalistische kringen wordt deze aanpak geenszins op gejuich onthaald, wel integendeel. Toch

zijn de zeven nieuwe hoogleraren die in het academiejaar 1940-1941 aangesteld worden, bekend als “nieuwe-orde”-sympathisanten: Soenen, Wilms, Vanhouteghem en de ex-aktivisten Speleers, Martens, Jacob en Fornier. Als de aktivisten al een streepje voor hebben bij het Duitse bestuur dan nog kunnen ze allerminst op de steun van hun Gentse collega’s rekenen. Bij de eerste ronde voor de verkiezing van de nieuwe rector door de Academieraad krijgt Speleers 1 stem tegenover 57 stemmen die De Smet achter zijn naam krijgt.

Lees verder: 2.1. Voorspel: op zoek naar een autonoom ziekenhuis
Keer terug: 1.2. De visie van Petri

2.1. Voorspel: op zoek naar een autonoom ziekenhuis

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

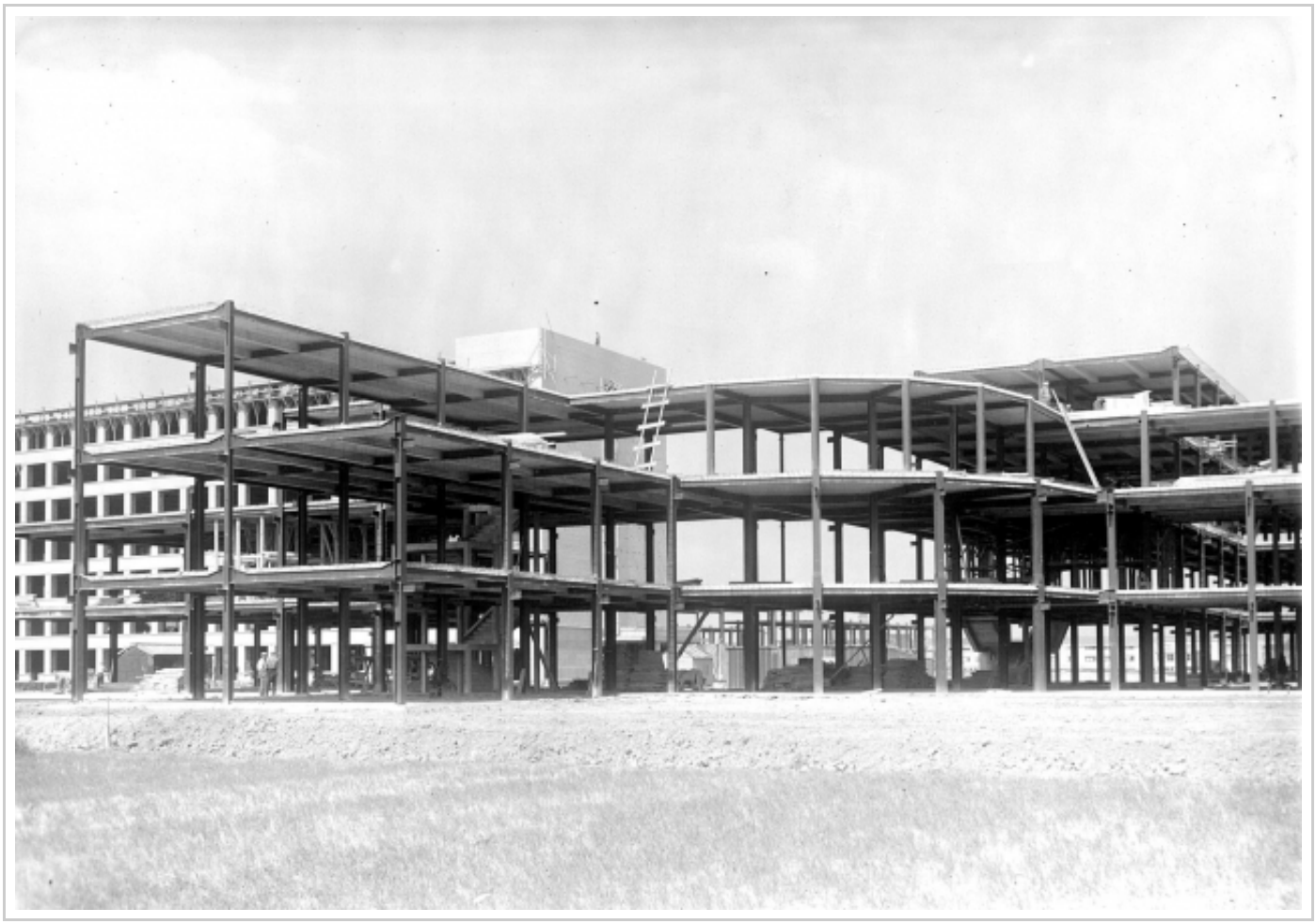
2.1. *Voorspel: op zoek naar een autonoom ziekenhuis*

De wet van 21 mei 1929 op het toekennen van de academische graden aan de universiteiten moet gezien worden in het kader van de vernederlandsing van de universiteit. Door deze wet wordt de duur van de studie geneeskunde op zeven jaar gebracht: na een 3-jarige opleiding in de natuur- en de geneeskunde moet de kandidaat in de genees-, heel- en verloskunde vier proeven afleggen, verdeeld over ten minste vier jaar studie. De kandidaat moet eveneens en bij aanvang van het vierde en laatste doctoraat een getuigschrift voorleggen waaruit blijkt dat een jaar stage in een ziekenhuis vervuld werd. De faculteit kent verder getuigschriften toe van specialisten op allerlei gebieden van de geneeskunde en houders van het doktersdiploma. Onder de koepel van de faculteit van de Geneeskunde worden ondergebracht: de eigenlijke faculteit, de artsenijbereidkunde, de tandheelkunde, het Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding, de Veeartsenijschool en het Biochemisch centrum.

10. Medici aan de Bijloke, 1932, met onder meer Numa Vlaeyen, decaan tijdens WOII (3e v.l.); Julien van Canneyt, professor ophtalmologie (5e v.l.); gewezen rector Albert Bessemans (6e v.l.).

Sinds het laatste kwart van de negentiende eeuw is de faculteit afhankelijk van het stedelijk ziekenhuis aan de Bijloke. Van de roep om een autonoom ziekenhuis wordt Frans Daels de voorvechter. In 1930 spreekt het voltallige corps van de faculteit zich uit voor de installatie ervan. Hoe de Studiecommissie voor het Academisch Ziekenhuis (F.S.A.Z.) ook haar best doet om de beschamende situatie van de geneeskundige behandelingen in kaart te brengen, toch oordeelt minister van Onderwijs Lippens dat het de Bijloke toekomt tot een modern academisch ziekenhuis uit te groeien. Pas in 1936 komt een nieuwe impuls en dit in navolging van andere Europese universiteitssteden. Op initiatief van de beheerder-inspecteur van de universiteit, Alfred Schoep, wordt een terrein van 50 hectare langs de Zwijnaardsesteenweg, aan de rand van de oude Gentse stadskern aangekocht. Na het akkoord tussen de F.S.A.Z. en het door de universiteit in het leven geroepen College van Architecten voor het Academisch Ziekenhuis (C.A.V.A.Z.) keurt de minister de aanbestedingen goed.

11. Ruwbouw van de Kinderkliniek van het Academisch Ziekenhuis, 12 mei 1939.

De architecten kiezen voor een blok- en paviljoenensysteem waarbij alle afdelingen in aparte gebouwen opgetrokken moeten worden. In maart 1937 (foto) gaan de bouwwerken van start. Toch zijn het vooral de gebrekkige coördinatie van de werkzaamheden en nog later de oorlogsomstandigheden die een voorlopig einde maken aan de verdere uitbouw. Daels krijgt in juli 1940 nog de verzekering *...dass für den Weiterbau des Krankenhauses genügend Geldmittel zur Verfügung stehen werden*... .Ook na de oorlog en bij afwezigheid van de nodige kredieten blijft het academisch ziekenhuis bestaan… in gedachten. Pas op 5 november 1959 kan Gent de officiële opening vieren van het Academisch Ziekenhuis. Alle medische afdelingen, met uitzondering van de vakgroep Gerechtelijke Geneeskunde, verlaten de Bijloke. Het stedelijk ziekenhuis zelf zal later vertrekken naar de 'Nieuwe Bijloke', nog later herdoopt tot het Jan Palfijnziekenhuis.

Lees verder: 2.2. De faculteit Geneeskunde tijdens de bezetting
Keer terug: 1.3. De stoelendans van de professoren

2.2. De faculteit Geneeskunde tijdens de bezetting

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

2.2. *De faculteit Geneeskunde tijdens de bezetting*

Op 21 mei 1941 wordt oud-activist Leon Elaut (foto 12) “in geheime stemming der leden van de faculteit en op uitzonderlijke wijze” tot decaan van de faculteit Geneeskunde te Gent verkozen. Op 12 juni 1942 en met eenparigheid van stemmen wordt hij voor een tweede termijn in deze functie herkozen. Met enig ongenoegen merken de professoren hoe de ‘goede Vlamingen’ bevoordeeld worden. Uit de seminaries van Letteren en Wijsbegeerte wordt meubilair weggehaald ten gerieve van Elaut, Daels en Hooft. Vele professoren blijven in hun hart anti-Duits zelfs antifascistisch. Een specifiek universitair verzet komt later.

Eind februari 1941 heeft een onderhoud plaats tussen Waltz, de Duitse commissaris voor de ULB en de Gentse professoren Heymans, Elaut en Vanhouteghem. Alweer schuiven deze professoren ‘goede Vlamingen’ als geschikte kandidaten naar voren voor de openverklaarde geneeskunde-cursussen aan de ULB. Ook dr. Willem Libbrecht van de Hogere Gentse Veeartsenijschool en voorzitter van het Algemeen Vlaams Geneesheren Verbond (AVGV), knoopt gesprekken aan met geneeskunde-specialist *Oberstabartz* Holm om te zoeken naar ‘op politiek en Vlaams gebied’ betrouwbare elementen bij het opvullen van de ULB-vacatures.

Ook voor Het Vlaamsch Kruis, het geesteskind van Daels, moet een oplossing uitgedokterd worden. Ondanks de goede werking van het Rood Kruis is het Vlaamsch Kruis er vanaf het begin van de bezetting op uit het monopolie van de sociale hulpverlening in Vlaanderen te verwerven.

Professor Mackensen, die in augustus 1941 een verslag opmaakt over zijn werk aan de Gentse universiteit, omschrijft de professoren als volgt: *…Sie denken nur vlämisch und noch zu wenig großgermanisch-europäisch (…). Sie vermissen die “klare Linie” und verstehen zu wenig, daß es ihrer Initiative bedarf, um die vlämischen Dinge vorwärts zu treiben. Pallieter hat es noch immer nicht gelernt, sich zusammenzuraffen….*

13. Deelnemers aan het Dietsch Studentencongres, 3 april 1941, Kouter, Gent.

Er vindt ook een wetenschappelijke uitwisseling met Duitsland plaats. De groep van de collaborerende artsen rond de hoofdfiguren Daels en Speleers vindt men telkens terug op de lijst van de 'studiereizen' naar Duitsland. Het organiseren van deze studiereizen maakt deel uit van de *Flamenpolitik* zoals het aanstellen van de gastprofessoren om de integratie met Duitsland te bevorderen. Naast de gastprofessoren worden er ook Duitse gastsprekers uitgenodigd aan de faculteit Geneeskunde te Gent. In juni en november 1942 worden de meest vermaarde professoren in rassenkunde, eugenetica, erfelijkheidsleer en rassenpolitiek uitgenodigd in Gent. Zij leggen de basis voor de nazi-ideologie van selectie en nadien eliminatie in het kader van het beruchte T4-programma en de Jodenvervolging.

Allen zijn nauw verbonden met Leonardo Conti. Professor Eugen Fischer is de meest bekende specialist in de raciale hygiëne; Freiher Othmar von Verschuer (1892-1969), professor in rassenhygiëne en erfelijkheidsleer en specialist van het tweelingenonderzoek, is tevens mentor van Josef Mengele. Zowel Fischer als von Verschuer zijn een tijdlang directeur van het befaamde Kaiser-Wilhelm-Institut für Anthropologie, menschliche Erblehre, und Eugenik te Berlijn. Andere belangrijke figuren die in Gent komen spreken zijn Walter Gross, betrokken bij de rassenpolitiek van de NSDAP en Fritz Lenz, grondlegger van de pseudowetenschappelijke rassentheorie.

Gültig nur bei Dienstreisen !

D SONDERAUSWEIS D

Der Prof. Freiherr von Verschuer
(Dienstgrad, Vor- und Zuname)

von Dienststelle Feldpost Nr. 39600
(Truppenteil)

reist am 4. Dezember 194 2
(Datum)

nach Gent
(Reiseziel)

Grund : Vortrag an der Universität Gent

Rückreise** am 4. Dezember 194 2.

Ausgefertigt am 3. Dezember 194 2.

Dienststelle Feldpost Nr. 39600
(Truppenteil*)

A.B.

Hauptmann, Ord.-Offz.
(Unterschrift, Dienstgrad, Dienststellung)

*) bzw. Tarnbezeichnung — z. B. Feldpostnummer — nach den jeweils gegebenen Bestimmungen.
**) streichen, falls nicht zutreffend.

Stempel

Etwa erforderliche Angaben über Abfindungen mit Verpflegung usw. — nur mit Dienststempel und Unterschrift des Kompanie- usw. Führers gültig — siehe Rückseite.

82 A Wehrmachtformularverlag Richard Bacht, Buchdruckerei, Essen, Mülheimerstr. 17. Auslieferungslager Brüssel, Bd. Emile Jacqmain 37. Fernruf Brüssel : 18.02.25. 1510

14. Reispas van professor Von Verschuer, 4 december 1942.

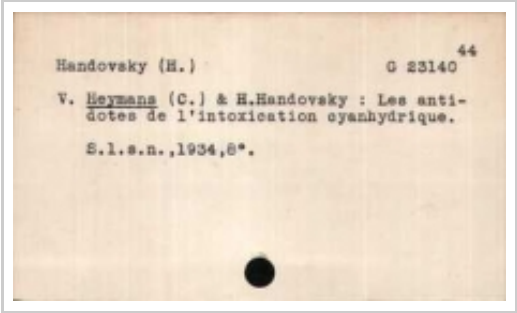
[Lees verder 2.3.: De Joodse aanwezigheid aan de faculteit]

[Keer terug: 2.1. Voorspel: op zoek naar een autonoom ziekenhuis]

2.3. De Joodse aanwezigheid aan de faculteit

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

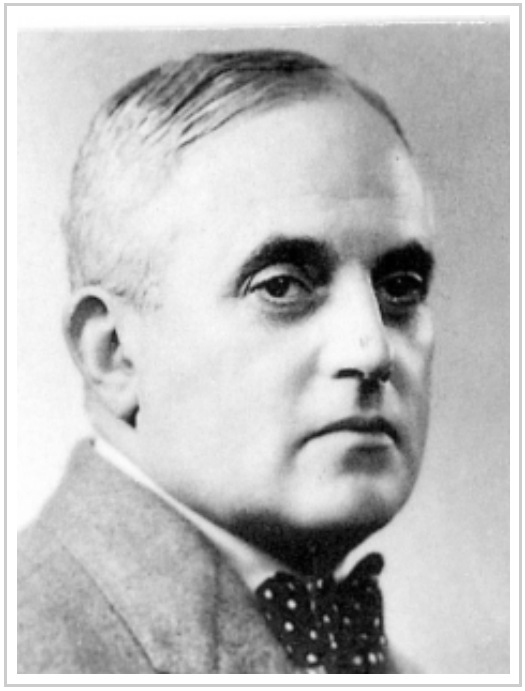
2.3. *De Joodse aanwezigheid aan de faculteit*

15. Steekkaart publicatie Handovsky en Heymans.

In zijn *Geschiedenis van de geneeskunde in België* (1981) schrijft dr. Franz-André Sondervorst lovend over Corneel Heymans en zijn bijdragen over de reflexcontrole van ademhaling en de bloedcirculatie. De auteur verheelt niet dat hij een belangstellend oog heeft voor de directe omgeving van Heymans, die in 1938 de Nobelprijs voor Geneeskunde in ontvangst mag nemen: *… zijn naaste medewerkers, onder meer P. Regniers en J.-J. Bouckaert, verdienen hierbij te worden vermeld….* Hier wordt evenwel voorbijgegaan aan de verdiensten van de Oostenrijker Hans Handovsky, van Joodse origine, die sinds 1934 als assistent in het Heymansinstituut tewerkgesteld was. Handovsky was een van de vijftig hoogleraren die na de Rijksdagbrand van 1933 op de universiteit van Göttingen, wereldberoemd om zijn geavanceerd natuurkundig onderzoek, ontslagen was. Met professor Heymans klikt het perfect. Vooral de hoge wetenschappelijke waarde van de nieuwkomer wordt geprezen. De wetenschappelijke onderzoeken van Hans Handovsky leidden tot liefst 46 publicaties. In juli 1940 evenwel verwoordt Heymans zogezegd de mening van alle betrokkenen die geen heil zien in een verdere aanstelling van Handovsky en *…denken wij dat hij sedert zijn benoeming over den noodigen tijd heeft kunnen beschikken om een andere betrekking te vinden….* Het grootste kwaad komt uit de hoek van Frans Daels die op 3 juli 1940 aan Handovsky laat weten *…u moogt van geluk spreken, want ware ik in dit ogenblik nog bestuurder, ik zou u den toegang tot het laboratorium verbieden….*

Door de Duitse verordeningen 1 en 2 van 28 oktober 1940 wordt aan Joden verboden *…ambten te bekleden in de hoofdbesturen en buitendiensten der Ministeries, alsmede in de verenigingen en instellingen van openbaar nut en in de instellingen, waarbij de Staat, een provincie of een gemeente of gelijk welk ander publiekrechterlijk lichaam betrokken is. Dezelfde verordening voorziet ook dat de betrokken personen geen lid meer zullen mogen zijn van het onderwijzend personeel van om het even welk soort van scholen….* In januari 1941 wordt Handovsky *… geschorst als werkleider aan de Hoogeschool door de Duitsche Wehrmacht….* Ook professor Paul Fröschel ziet zich genoodzaakt tijdens de oorlog in de clandestiniteit te gaan. Daardoor komt ook de wetenschappelijke arbeid van deze in 1938 uit Oostenrijk naar België geëmigreerde geleerde aan het Botanisch Instituut tijdelijk tot stilstand.

16.-17. Portret van de Joodse onderzoeker Handovsky, paspoort van de Joodse student natuur- en geneeskunde David Lustig, ca. 1940.

Dokter Wilhelm Ginsberg, zijn Belgische echtgenote en twee zonen verloren op 24 januari 1940 *…die Reichsangehörigkeit durch Entlassung…* . Op dat ogenblik verblijft de familie reeds, en dat sinds 1938, in Gent. Klinisch bioloog Ginsberg wordt tijdens de bezetting niet verontrust en, met steun van Corneel Heymans, slaagt hij er zelfs in door te werken in zijn klein laboratorium in de Van Hulthemstraat. In Gentbrugge woont de 66-jarige vriend van Ginsberg, dokter Erwin Freund, eveneens uit Duitsland gevlucht. Het uitoefenen van zijn dokterspraktijk wordt hem verboden.

In mei 1940 vertrekt de Letse bioloog en assistent aan de Gentse universiteit Falks-Fedor Epsteins met zijn echtgenote Nora Pieruccini naar Frankrijk. In hun gezelschap is professor-geneesheer Paul Van Oye. Na zijn terugkeer te Gent laat Falks-Fedor zich in het Gentse Jodenregister inschrijven. Omdat hij een plaats als docent ambieert aan de universiteit van Riga vertrekt hij met zijn echtgenote op 5 februari 1941. Falks-Fedor krijgt een lesopdracht aan de landbouwafdeling van de universiteit. Doordat de afdeling van Riga naar Jelgava wordt overgebracht … *krijgt hij in September een leerstoel in de hydrobiologie (hetzelfde als Van Oye geeft!)….* Aan de brieftekst van Nora voegt Fedor een hele bladzijde toe: *…Ik heb de opdracht een nieuw laboratorium te organiseren, en het is aangenaam zelfs van onder optebouwen! Tot de herfst moet ik dus het lab inrichten, lessen en practica voorbereiden en zal tegelijkertijd mijn experimenteel werk voortzetten. Vermits de leerstoel zijn onderwijzende werkzaamheid in den herfst begint zal ik slechts dan tot docent benoemd worden. Nu ben ik officieel assistent….* .

18. Nora Pierrucini en Falks-Fedor Epsteins, ca. 1940.

Het sinds 1918 onafhankelijke Letland is in juni 1940 bezet door de Sovjet-Unie. Immers, door het niet-aanvalspact tussen Hitler en Stalin is Letland door de Sovjet-Unie gedwongen tot 'een verdrag van wederzijdse bijstand'. In de zomer van 1941 en na het Stalin-regime wordt het Joodse volksdeel nu het mikpunt van de Duitsers. Ook Fedor verdwijnt vrij snel in het getto van Riga. Toch blijft hij vanuit zijn gevangenkamp herhaaldelijk aandringen opdat Nora naar België zou terugkeren. Nora moet bewijzen dat ze van Belgische nationaliteit is, niet van Joodse voorouders afstamt en dient eveneens officieel van Fedor te scheiden. Begin februari 1942 krijgt Nora een laatste levensteken van Falks-Fedor. Volgens de akte van vermoedelijk overlijden, opgemaakt te Gent in 1956, sterft Fedor op 1 juli 1942 te Riga. De meeste van de Letse Joden worden gedood in het concentratiekamp Salaspils of geëxecuteerd in het woud van Rumbula.

De Poolse student Raphaël Kaufmann behaalt in 1934 de wetenschappelijke graad van dokter in de genees-, heel- en verloskunde aan de Gentse universiteit. Op 20 augustus 1941 huwt hij te Gent met Lica Sterenberg. In augustus 1942 wordt hij verzocht zich aan te melden in het verzamelkamp te Mechelen en volgens een brief van de Jodenvereniging *…d'après les promesses que nous a faites le Sicherheitsdienst, les médecins de camps ne seront pas déportés…* . Raphaël gaat evenwel niet op het voorstel in. Marcus Fink, die in juli 1942 de academische graad van dokter in de genees- en de verloskunde behaalt, aanvaardt de baan van kampdokter te Mechelen. Op 25 augustus 1942 behoort hij tot het 5de konvooi dat vanuit Mechelen richting Auschwitz vertrekt. Raphaël Kaufmann wordt met zijn echtgenote opgepakt bij de eerste grote razzia in Gent.

19. Gedenkplaat voor de slachtoffers van de Shoah, Aula, UGent.

Op 26 november 1941 wordt aan David Lustig, de zoon van de rabbijn en kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen, de toegang tot de lokalen van de Gentse universiteit ontzegd, dit op basis van de verordening op het onderwijs (tussen 23 oktober 1940 en 21 september 1942 worden liefst 18 verordeningen tegen de Joden uitgevaardigd).

De Joodse arts en weduwe Rifca-Tirlea Schor, in 1926 afgestudeerd en in 1932 als laureate van de *Soupart*-prijs uitgeroepen, wordt met haar kinderen Marcel en Claudine Ghiventer op transport gezet. Toegevoegd aan konvooi XIX dat op 15 mei 1943 uit Mechelen vertrekt, overleven ze Auschwitz niet.

Op 14 mei 1996 wordt in het peristilium van de aula van de Universiteit Gent (Volderstraat) een gedenkplaat onthuld met daarop de namen van de Joodse slachtoffers van de Shoah 1940-1945: assistent Falks-Fedor Epsteins en de studenten Joachim Esberg (ook leraar aan het Atheneum), Louis Lelie (kandidaat landbouwingenieur) en de studenten in de natuur- en geneeskunde Marcus Fink, David Lustig en Jacob Van Engel.

Lees verder: 2.4. Leonardo Conti te gast
Keer terug: 2.2. De faculteit Geneeskunde tijdens de bezetting

2.4. Leonardo Conti te gast

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

2.4. *Leonardo Conti te gast*

Op het einde van het academiejaar 1940-1941 nodigt de Gentse rector zijn collega-professoren uit in het groot auditorium van de poliklinieken. Deze speciaal bijeengeroepen vergadering komt er n.a.v. het bezoek op 23 juni van *Reichsgesundheitsführer* Leonardo Conti. *Oberstabartz* Holm stelt *…'n buitengewoon contingent brandstof ter beschikking der geneesheren die de oproep zullen beantwoorden….* Frans Daels en Conti nemen het woord en decaan Vlaeyen leidt hen in: *…de voordracht handelde over het tuberculose-vraagstuk, over de "orde" werd geen woord gesproken….*

Het is niet onbelangrijk even te refereren naar de oorlogsorden van de geneesheren. Zowel in Frankrijk, Nederland als in België worden oorlogsorden opgericht onder voogdij van de bezetter en met de actieve collaboratie van de politieke instanties van deze landen. De oorlogsorden worden opgericht in navolging van een bestaande wet of wetsvoorstel. In België betreft het de wet van 25 juli 1938, een wet die nooit is uitgevoerd. Het arrest voor de creatie van de oorlogsorde wordt gepubliceerd op 26 november 1941. De 'missie' van de nieuwe Orde wordt opgedeeld in 3 belangrijke punten: het reglementeren van het artsenberoep, het vrijwaren van de eer en de beroepstucht door het opstellen van een medische deontologische codex en het installeren van een beroepstribunaal in elk van de kamers. De artsensyndicaten zijn opgedoekt en maken aldus plaats voor een corporatie die steunt op de nazi-ideologie van de bezetter.De corporatistische inslag wordt verduidelijkt door de verplichte inschrijving bij de Orde der Geneesheren. Deze inschrijving is bedoeld om de 'illegale' artsen te vervolgen en aan te klagen.

Conti en zijn gevolg beogen een blijvende samenwerking met de collaborerende artsen. Daels grijpt de komst van Conti aan om het dossier rond het burgerlijk hospitaal te regelen. Teneinde het Gentse stadsziekenhuis door de universiteit te laten overnemen – wat reeds van vóór de bezetting broeit – heeft hij meermaals, met de hulp van de *Militärverwaltung*, contact met *Oberstabsartz* Holm. Op bevel van het stadsbestuur worden de diensten van het hospitaal nu met instemming van de faculteit aan de universiteit overgedragen. Samen met Speleers doet Daels verder alle moeite om te beletten dat sommige geneesheren van het hospitaal assistent kunnen worden aan de universiteit. De reden is dat zij *…den opgang van opkomende krachten (…) zullen dwarsbomen….*

Leonardo Conti is *Reichsgesundheitsführer SS* en staatssecretaris van Binnenlandse Zaken van *Het Reich*. Hij is sinds 1923 lid van de *S.A.*, vanaf 1930 in de S.S. en leider van het *Hauptamt Volksgesundheit der N.S.D.A.P.* Zijn moeder Nanna Conti-Pauli is *Reichshebammenführerin*, voorzitster van de Nationaalsocialistische vroedvrouwenorganisatie.

20-21. Dr. Conti in de Aula, omringd door beheerder Schoep en rector De Smet; zicht op de spreker en zicht op de zaal, 23 juni 1941.

Frans Daels is zeker geen onbekende bij de Conti's, overtuigde nazi's en antisemieten van het eerste uur. Volgens Anja Peters, in Duitsland bekend als specialiste van de Conti's, heeft Daels meerdere contacten met Nanna Conti gehad vóór de Tweede Wereldoorlog, onder meer tijdens de congressen van de internationale vroedvrouwenorganisaties. Zo is er in 1936, naar

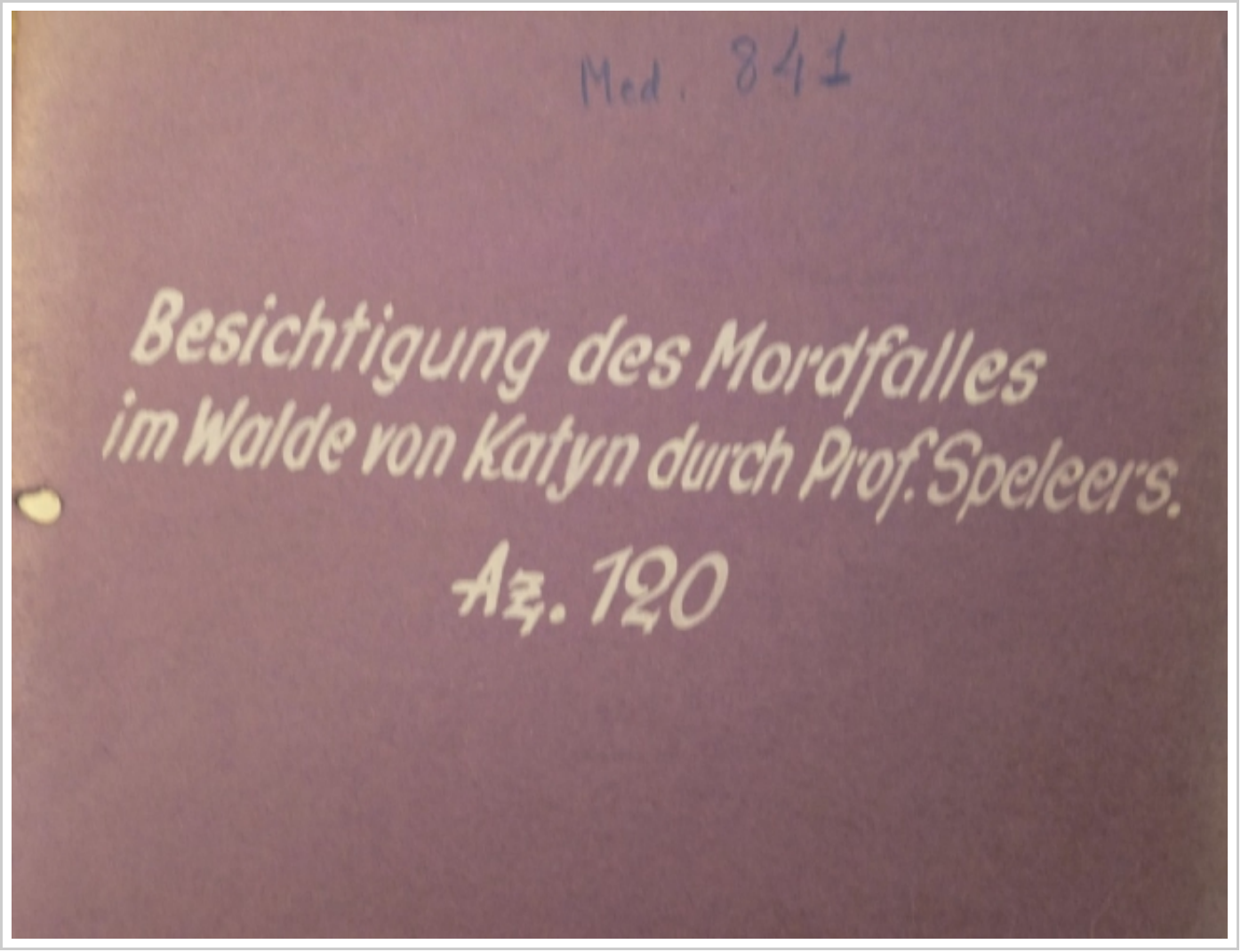
aanleiding van het internationaal vroedvrouwencongres in Berlijn, een ontmoeting tussen hen. Het secretariaat van de Internationale Vroedvrouwenorganisatie is gevestigd in de Sint-Pietersnieuwstraat te Gent, op het thuisadres van Daels die secretaris-generaal en stichter is van deze organisatie terwijl Nanna Conti voorzitster was in de periode 1936-1938. In mei 1942 en op voorstel van Nanna Conti – op bezoek in België – wordt het adres van het secretariaat overgeheveld naar het adres van de *Reichshebammenschaft* te Berlin-Südende, Steglitzerstrasse 26.

In december 1940 brengt Daels met Raymond "Reimond" Speleers een bezoek aan Leonardo Conti in Marburg an der Lahn naar aanleiding van het herdenkingsfeest ter ere van Emil von Behring (de eerste Nobelprijswinnaar voor Geneeskunde). Het zijn precies Daels en Speleers van de faculteit Geneeskunde te Gent die een allerhartelijkste ontvangst zullen bieden aan Leonardo Conti bij zijn bezoek aan Gent op 23 juni 1941. Bij de genodigden - lang niet allemaal collaborerende artsen - zijn behalve Daels en Speleers aanwezig: Corneel Heymans, Adriaan Martens, Roger Soenen, Léon Elaut… evenals de pro-duitse studentendelegaties, verpleegsters, vroedvrouwen, het Vlaams Kruis, *die Flämisch-Deutsche Arbeitsgemeinschaft*, Winterhulp… Bij de officieel genodigden noteren we onder meer secretaris-generaal Romsée, *Militärverwaltungschef* E. Reeder en Constantin Canaris, de leider van de Sicherheitsdienst.

Het programma van het bezoek van de *Reichsgesundsheitsführer* te Gent verloopt als volgt:

- Bezoek aan het *Kriegslazarett* te Gent
- Bezoek aan de universitaire klinieken van De Bijloke
- Voorstelling van Conti aan de professoren, leiders van het AVGV en het bestuur van het verplegend personeel
- Toespraak van Frans Daels over de ‘sociale geneeskunde’ in het Auditorium van de Pasteurdreef
- Ontvangst van het Conti-gezelschap door de oorlogsburgemeester Elias in het stadhuis
- Diner in het Posthotel aan de Kouter
- Bezoek aan het Gravensteen

Daels neemt de verantwoordelijkheid op zich voor de organisatie van het bezoek van Leonardo Conti aan de IJzertoren in Diksmuide op 24 juni. Speleers wordt op zijn beurt door Conti aangesteld als expert voor de massamoord van de Poolse officieren in Katyn. Ondanks het feit dat Speleers geen wetsdokter is maar ophtalmoloog, benoemt Conti hem omwille van zijn *nazi-sympathieën*. Op 4 mei 1943 wordt het rapport van de expertise van Katyn in Berlijn overhandigd aan Conti door Ferenc Orsös, voorzitter van de commissie, in het bijzijn van Speleers.

22. Het rapport van Speleers, bewaard in het Nationale Archief van Parijs.

In 1942 wordt het *NSDAP Mütterheim* in Wolvertem in gebruik genomen. Het biedt een tijdelijke oplossing in afwachting van de oprichting van de *Lebensborn* in Wégimont. De meeste vrouwen die in Wolvertem verblijven zijn *Reichsdeutsche* of *Volksdeutsche* vrouwen, voornamelijk van de *NSV* (*Nationalsozialistische Volkswohlfahrt*). De kinderen en de vrouwen van de SS'rs zijn nauwkeurig geregistreerd volgens de selectieve *Lebensborn* procedure. De *Lebensborn* heeft tot doel het geboortecijfer te verhogen en te komen tot een zuiver, arisch ras zoals vastgelegd in de nationaalsocialistische rassenideologie. Het *Mütterheim* geniet de bijzondere aandacht van Nanna Conti. Zo laat zij een hoofdvroedvrouw, een *Heimleiterin* van een *Lebensborn* uit Noorwegen, naar Wolvertem overplaatsen. Deze vroedvrouw zorgt, omwille van haar misprijzende houding naar de aanwezige opgenomen Vlaamse vrouwen toe, voor onenigheid. De rapporten hierover worden tot in de kleinste details overgemaakt aan Nanna Conti, die uiteindelijk tot het ontslag van de vroedvrouw zullen leiden.

Frans Daels en zijn trouwe medewerkster Adèle Vankerckhove, directrice van de Provinciale verpleegschool, dienen een voorstel in om Vlaamse vroedvrouwen aan te stellen voor het *Mütterheim* van Wolvertem. Juffrouw Vankerckhove – een *glühende vererherin des Führers* – wordt op 28 en 29 januari 1943 door Nanna Conti ontvangen in Berlijn. Enkele maanden later, op 19 april 1943, schrijft Daels aan Nanna Conti dat hij zich bedreigd voelt in Gent en dat hij het betreurt dat men *…onvoldoende in de nationaalsocialistische geest geëvolueerd was*.

In een brief aan *Oberstabartz* Holm drukt Nanna Conti haar wens uit nogmaals België te bezoeken in 1944. Vermoedelijk heeft de evolutie van het oorlogsgebeuren dit bezoek niet meer mogelijk gemaakt. De bijzondere band van Daels met de Conti's kan enerzijds verklaard worden door de centrale plaats die hij inneemt bij de collaborerende artsen in Gent, dat zeker het epicentrum van de medische collaboratie in het kader van de tweede *Flamenpolitik* mag genoemd worden. Anderzijds, door zijn

functie als professor gynaecologie en supervisor van de vroedvrouwenorganisaties, samenvallend met zijn interesse voor de ‘sociale geneeskunde’.

Lees verder: 2.5. Professor Soenen en de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen
Keer terug: 2.3. De Joodse aanwezigheid aan de faculteit

2.5. Professor Soenen en de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen

2. De faculteit Geneeskunde tijdens Wereldoorlog II: bezetting en collaboratie

2.5. *Professor Soenen en de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen*

Dokter Roger Soenen (foto 23) behoort tot de meest radicale vleugel van het Vlaams nationalisme *…namelijk tot diegenen die zich niet tevreden stelden met een kultureele zelfstandigheid binnen het Belgisch Staatsverband, de zogenaamde "federalisten", maar tot die onverzoenlijke "separatisten" die alleen de redding zagen in een radikaal losscheuren van Vlaanderen uit het Belgische staatsverband en een gebeurlijke hereeniging met Nederland en eventueel met Fransch Vlaanderen….*

Aan het begin van de oorlog treedt Soenen tot het V.N.V. toe en wordt hij steunend lid van het "Comité voor Dietsche Actie" dat zich de "gezondmaking van Vlaanderen" op sociaal, economisch en kultureel tot doel stelt door: een herovering van wat aan de Vlaamse Volksgemeenschap ontstolen werd, een radikale uitroeiing van alle centra van ontaarding en verbastering in Vlaanderen en de oprichting van een uitgebreide inlichtingendienst voor de bestrijding van alle contrarevolutionaire instellingen. Hij wordt op 1 april 1941 tot gewoon hoogleraar benoemd en aangesteld als docent in de 'stelselmatige ontleedkunde'.

De komst van Soenen wordt niet op gejuich onthaald in de Faculteit. Soenen is immers geen onbekende. Tussen eind november 1931 en oktober 1933 doceert hij de cursus in de 'stelselmatige en topografische ontleedkunde van het menschelijk lichaam'. Als niet Daels maar Bessemans tot rector van de universiteit benoemd wordt, schoffeert Soenen elkeen die tot deze benoeming bijgedragen heeft. In het Koninklijk Besluit van 11 oktober 1933 wordt vermeld hoe Soenen *…het Belgisch Vaderland heeft gehoond, o.m. waar hij verklaard heeft dat de Ministers het Vlaamse belang geslachtofferd hebben op het altaar van het eene en onverdeelbare vaderland….*

De inrichting van de vrije cursus 'Grondbeginselen der Rassenkunde en een Rassenbiologie' waar Soenen nu bij zijn terugkeer om verzoekt, wordt op 4 juni door de faculteit Geneeskunde en door rector De Smet en beheerder-inspecteur Schoep goedgekeurd. Met Duitse hulp is alles mogelijk en zo krijgt Soenen in 1941 probleemloos de functie van directeur van het Anatomisch Instituut te Gent aangeboden.

Trouw aan zijn vriend Daels – een van de grote pleitbezorgers van de kruistocht tegen het bolsjevisme – vertrekt Soenen op 6 augustus 1941 met de eerste vrijwilligers van het Vlaamsch Legioen naar het Oostfront. Als arts krijgt hij de opdracht een Vlaams Lazaret op te richten voor de gekwetste en zieke Vlaamse vrijwilligers. Op 25 augustus evenwel stuurt Soenen een protestnota naar de V.N.V.-leiding waarin hij zich op scherpe wijze over “de houding der Duitse vrienden” (sic) beklaagt. Vier “jammerklachten” formuleert Soenen waarvan de belangrijkste: *…het vertrek van verdere legionnairs moet verhinderd worden, zooniet maakt het V.N.V. zich bewust medeplichtig aan wat de meerderheid van het legioen aanziet als een ronselarij van kanonnenvleesch….*

24. Affiche met VNV-leider Staf de Clercq.

Daels wringt zich in alle bochten en verzoekt om een onderhoud met Speleers en Soenen: *…Prof. Soenen is weergekeerd uit Polen. Van Vlaamsch Legioen is er geen sprake. Alles wordt eenvoudig ingeschakeld in de S.S. De jongens mogen niet eens een Vlaamsch lied zingen. De Duitse overheid tracht zich af te maken van de Vlaamsche officieren. (…). Mijn indruk, en ook de indruk van Prof. Soenen, is dat het V.N.V. er een kwestie van kabinet moet van maken dat aan de jongens die ginder zijn, gelegenheid wordt gegeven te kiezen: naar de S.S. officieel overgaan, wat nu reeds feitelijk het geval is, ofwel weerkeren. Wordt hun deze keus niet gelaten, dan zullen zij ons de ergste verwijten doen. En zij zullen gelijk hebben, want het V.N.V. moest voor hen al de noodige waarborgen nemen, en het VNV heeft dat niet gedaan….* Hoe groot het “Germaans Verlangen” ook is, toch is het niet bekend tot welke conclusie het bedrogen triumviraat op woensdag 27 augustus 1941 te Gent komt.

In de herfst van 1942 wordt Soenen, ondertussen aangesteld als leider van de cel Groot-Gent van DeVlag, opgezocht door dr. Schneider uit Berlijn in opdracht van de organisatie *Ahnenerbe*. Dr. Schneider is naar Vlaanderen gezonden met de opdracht er een “Germaansche Werkgemeenschap Vlaanderen”, een mantelorganisatie van de *Ahnenerbe*, op te richten.

De Germaansche Werkgemeenschap Vlaanderen treedt zeer actief op. Teneinde in de verspreiding van haar geschriften te voorzien wordt de Uitgeverij De Burcht opgericht. In juni 1943 besluit de uitgever Bernaerts tot de publicatie van Soenens’ *Enkele begrippen over Ras- en Rassenkunde*. Een voorbeeld van Soenens rassenhygiëne: *…onharmonische rassenkruisingen, als onder meer de kruising die leidde tot de vorming van het rassenmengsel dat men Joden noemt en die hoofdzakelijk het produkt was van kruising tusschen Vooraziatisch en Orientaalsch ras met daarbij nog Negerinslag, geven aanleiding tot bastaardvormen die lichamelijk en geestelijk zwaar belast zijn…*

De antisemiet Soenen, helemaal geïnspireerd door zijn illustere voorgangers George Montandon en Gustaaf Schamelhout,

vervolgt: *…zoo zien we dat de Joden veel meer dan andere, meer harmonische rassenmengsels, onderhevig zijn aan bepaalde konstitutioneele ziekten, als suikerziekte, bepaalde bloedvaatziekten, en dat ze geestelijk minder evenwichtig, min beheerscht zijn, dat ze minder verantwoordelijkheidsgevoel vertoonen en, als gevolg van deze onevenwichtige geestesstruktuur, een sterkere neiging hebben tot criminaliteit….* De uitgever geeft ook het blad *Hamer* uit dat een Vlaamse versie is van het Nederlandse tijdschrift van de *Volksche Werkgemeenschap*.

Op 13 mei 1944 opent Soenen te Gent de tentoonstelling *Germaansch erfgoed*. Met instemming van de *Ahnenerbe* mag de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen de *Irminsul* als kenteken gebruiken.

Soenen publiceert culturele en vulgariserende bijdragen in de Nationaal Socialist, DeVlag, het maandblad voor Volksche Opvoeding en Volkswacht. Onder de veelzeggende titel “Erfelijkheid, Bloed en Ras” bejubelt hij de sterilisatiepolitiek van de nazi’s:*…het getuigt dan ook voor het hoogstaande verantwoordelijkheidsgevoel van den Nationaalsocialistischen Staat, dat hij, door deze minderwaardigen van de voortplanting uit te sluiten, dezen vergiftigden zijstroom, tegenover den gezonden erfstroom van het bloed, weet af te dammen…*

Roger Soenen, specialist in rassenkunde, lid van de *SS* en die er ook niet voor terugdeinst Joodse studenten te verklikken, wordt door Conti benoemd als expert in het onderzoek naar de massamoord van Winniza in Oekraïne. De elf hogeschoolprofessoren, specialisten in de rechterlijke geneeskunde, normale en pathologische anatomie, vertrekken op 13 juli 1943 vanuit Berlijn. Het *Protokoll* wordt op 15 juli 1943 door het professorenkorps – waar Soenen ook deel van uitmaakt - ondertekend. Na Katyn moet ook de expertise van de massamoord te Winniza, door de Russen (bolchevieken) bedreven, gebruikt worden voor de nazipropaganda tegen het Joods-bolchevisme.

Lees verder: 3.1. Het verzet aan de universiteit
Keer terug: 2.4. Leonardo Conti te gast

3.1. Het verzet aan de universiteit

3. Het verzet vindt zijn wortels aan de universiteit

3.1. *Het verzet aan de universiteit*

Aan alle faculteiten van de vier universiteiten zijn studenten in meer of mindere mate bij het plaatselijk verzet betrokken. Een van de verzetsgroepen die precies aan het Brussels universitair milieu ontsproten is, is de *Groupe G*. Het betreft studenten en oud-studenten van de U.L.B. die in 1942 een sabotagegroep oprichten en spoedig verschillende professoren in hun rangen tellen. De activiteiten van de groep, in contact met Londen, worden tot 1944 over het hele Belgische grondgebied doorgevoerd.

In 1941 wordt in Frankrijk de inlichtingendienst *Cohors-Asturies* opgericht, genoemd naar de Franse wiskundige en filosoof Jean Cavaillès. Tijdens de oorlog maakt Cavaillès verder gebruik van zijn vooroorlogse contacten in het Belgische universitaire milieu: *...En janvier 1941, à la suite d'un déplacement prévu dans le nord de la France pour remercier ceux qui l'ont aidé lors de son évasion en juin 1940, il contacte en Belgique Jean Lameere (alias Agamemnon), professeur de philosophie à l'Université de Bruxelles, qu'il connaît depuis 1938....* De Belgische sectie van deze dienst wordt geleid door professor Jean Lameere. Met vaste contacten in de provincies Luik en Henegouwen is de Gentse sector (Schotte en Debersaques) en de Antwerpse sector (dr. Charles Andersen) zeer actief.

Professor Jean Lameere laat in 1948 optekenen: *…si l'université de Gand, par exemple, comptait un groupe actif de traîtres à la solde d'Allemagne, elle comptait aussi un groupe actif d'anglophiles convaincus qui contraria sérieusement la propagande nazie du premier….*

Uit naoorlogse dossiers blijkt dat ongeveer vijftig personen, behorend tot het personeel van de Gentse universiteit, met het verzet te maken hadden. Een tiental lesgevers wordt, al dan niet voor verzetsactiviteiten, door de bezetter opgesloten. Hoewel de universiteit niet als een "actief centrum van de Gentse Weerstand" kan beschouwd worden, blijft de antinazistische houding van vele universitairen een voorbeeld en steun voor verzetslieden buiten de universiteit.

Hoogleraar Valère Billiet (foto 25) doceert o.m.stralenleer en radioactiviteit in de faculteit Geneeskunde. Hij maakt deel uit van het Onafhankelijksfront (O.F.) en wordt op 10 augustus 1944 aangehouden. Billiet behoort tot de groep van ongeveer

zeventienduizend gevangenen die eind april 1945 in Lübeck op vier grote schepen worden geladen: de *Athen*, de *Deutschland,* de *Cap Arcona* en de *Thielbeck*. Op 3 mei 1945 bestoken Britse *Typhons* het "flottielje", in de mening dat het Duitse transportschepen betreft. Op één dag komen in de *Neustädter Bocht* ongeveer veertienduizend politieke gevangenen om het leven. Zestien Gentenaars waaronder Valère Billiet – doodgeschoten bij het verlenen van hulp aan medegevangenen – laten het leven in Lübeck.

Een tweede verzetsfiguur aan de faculteit Geneeskunde is professor Jean-Jacques van de Velde. Deze fysioloog, tevens geneesheer-dienstoverste inwendige ziekten aan het Bijlokeziekenhuis, wordt tijdens de oorlog sectiegeneesheer van het Geheim Leger Z.III.E.M. en is actief in het inlichtingennetwerk Marc. Voor hun verzetsactiviteiten, hun inzet voor het Rode Kruis en opvang van twee Joodse kinderen tijdens de oorlogsjaren ontvangt het echtpaar Van de Velde meerdere onderscheidingen.

26-27. Bijeenkomst van Gentse weerstanders, 26 september 1954, met Jean-Jacques Van de Velde op de foto links in donker kostuum.

Als we aannemen dat nog geen 10% van het onderwijzend personeel van de universiteit bij het verzet betrokken is, ligt dit cijfer voor wat de studenten betreft zelfs nog lager, namelijk 5%. Van ongeveer honderd actief in het verzet betrokken studenten is één derde opgepakt. Ongeveer vijftien studenten laten het leven in de kampen. Betrouwbaar zijn deze cijfers helemaal niet. Toch is het vrij zeker dat verzetsstudenten, net als collaboratiestudenten, fel in de minderheid zijn.

Lees verder: 3.2. Een uitgesproken verzet tegen de Orde van Geneesheren
Keer terug: 2.5. Professor Soenen en de Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen

3.2. Een uitgesproken verzet tegen de Orde van Geneesheren

3. Het verzet vindt zijn wortels aan de universiteit

3.2. *Een uitgesproken verzet tegen de Orde van Geneesheren*

Weerbarstigheid en ongehoorzaamheid ten opzichte van de Oorlogsorde is op bepaalde plaatsen preciezer vast te stellen dan op andere. Deze onwil resulteert in opeisingen van dokters voor verplichte arbeid in Duitsland en *…het was bijzonder in de omstreken van Gent dat de gevallen zich voordeden…* zou voorzitter Libbrecht zich later tijdens een verhoor laten ontvallen.

Reeds in januari 1941 kunnen enkele Gentse artsen op wat “ongewone aandacht” vanwege de Brusselse *Sicherheitsdienst* rekenen. Achter hun rug om stelt Taubner van de SD-afdeling IV/A een dossier op over de Gentse dokters Pierre-Marc Debersaques en Jacques De Busscher. Psychoanalyticus De Busscher, op dat ogenblik docent aan de U.L.B., later benoemd in Gent, is ook lid van de Gentse loge *LeSeptentrion*. Dat hij vermeld wordt in het antimaçonnieke boek van de rexistische arts Paul Ouwerx: *Les précurseurs du communisme. La franc-maçonnerie peinte par elle-même* is niet verwonderlijk. Zowel de Rexisten als de Vlaams-nationalisten nemen eenzelfde antimaçonnieke houding aan: *contre les bolchéviques, contre les juifs, contre les francs-maçons: le même combat*.

Bepaalde artsen betalen hun bijdrage en weigeren het inschrijvingsformulier in te vullen. Sommigen doen precies het tegenovergestelde. Professor Frederic Thomas (foto 28): *…op 3 September 1942 liet ik mij gedwongen inschrijven, onder alle voorbehoud bij de “Kamer der Geneesheeren” met het inzicht mijn bijdrage nooit te betalen. Op 26 Maart 43 ontving ik van dr. Van Hoof een dwangbevel, waaraan ik echter geen gevolg heb gegeven. Op 31 Mei 1943, kreeg ik, langs een deurwaarder uit Gent om, een dwangbevel tot betaling van de bijdrage met daarenboven de betaling van een disciplinaire boete. Ik wendde mij tot een advocaat, namelijk Meester De Rijcke uit Gent en deed onmiddellijk verzet tegen hogervernoemd dwangbevel (…) Op 16 Juni 1943 ontving ik opnieuw van Van Hoof een schrijven waarin de van mij gevergde bijdrage van duizend frank op twee duizend frank gebracht werd, onder voorwendsel dat ik aan privaat practijk deed als deskundige van het Gerecht, bij de uitvoering van de mij toevertrouwde expertises….*

Thomas zet door en verzoekt zijn raadsman de zaak voor vrederechter Van Loo uit Gent te doen afhandelen. Dat Van Loo niet wil vonnissen komt door de dreigementen, geuit door Meester Goedertier, raadsman van de “Kamer der Geneesheeren”. Goedertier dreigt “de bezetter te doen tussenkomen” indien het vonnis ongunstig is voor de “Kamer”. De zaak blijft dus zonder uitspraak en wordt op haar beloop gelaten. Pas in augustus 1944 ontvangt Thomas een nieuw dwangbevel van Van Hoof. Bijgevoegd is een uittreksel van een vonnis, geveld door de vrederechter van… Leuven, die het verzet tegen een dwangbevel van de Orde ongegrond verklaart en de verzetter van zijn eis tot schadevergoeding afwijst.

Lees verder: 3.3. Gentse artsen in de bres voor de Joodse collega's en vrienden
Keer terug: 3.1. Het verzet aan de universiteit

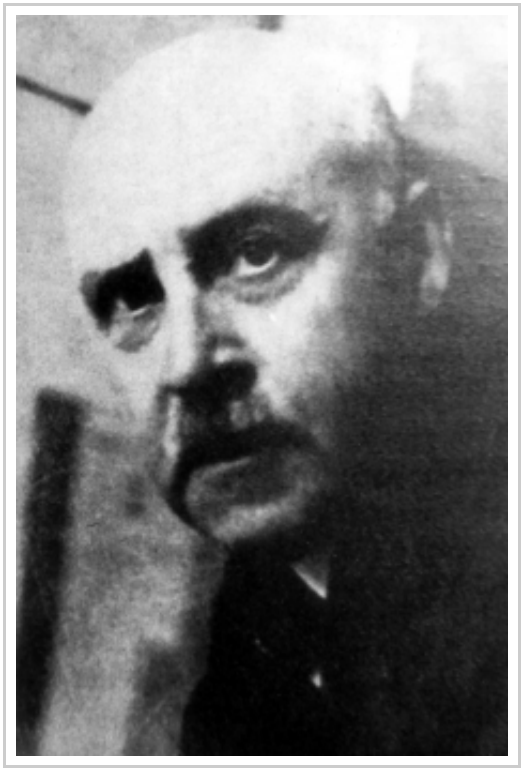
3.3. Gentse artsen in de bres voor de Joodse collega's en vrienden

3. Het verzet vindt zijn wortels aan de universiteit

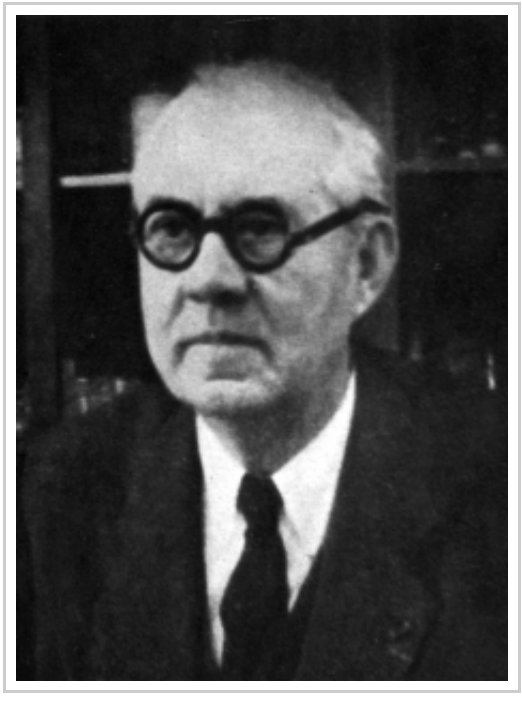
3.3. *Gentse artsen in de bres voor de Joodse collega's en vrienden*

Professor-dokter Georges Leboucq werkt vóór en tijdens de eerste oorlogsjaren vaak met Joodse wetenschappers. Uit veiligheidsoverwegingen voor de bombardementen neemt dochter Claire Leboucq met haar echtgenoot ingenieur Francis Leys haar intrek bij haar ouders in de Leopold II-laan. Ook Francis Leys *…collègue estimé de toute la communauté des ingénieurs de Gand…* draagt zijn steentje bij om Joden voor vervolging te behoeden. Terwijl hij in zijn eigen woonhuis de familie Gherchow onderbrengt, houdt Francis, in de bovenste vertrekken van professor Leboucqs woonhuis en buiten het medeweten van zijn eigen kinderen Françoise en André, ingenieur Aisic Bourlet en diens echtgenote verborgen.

Ook voor ingenieur Lejzor Grinszpun, met zijn vrouw Esfir Tounik en dochtertje Olga op zoek naar een onderduikadres, is Francis Leys vanaf september 1942 de redder in nood. Francis stelt zijn onbaatzuchtige daad op basis van zijn democratische overtuiging *…de toutes ses valeurs éthiques, philosophiques, politiques, sachant que ces mêmes valeurs lui avaient fait héberger une petite espagnole sous le franquisme…*. Na rijp beraad en in gezamenlijk overleg besluit de familie enkel het dochtertje Olga, geboren in januari 1941, te laten inwonen. Dokter Leboucq, gedurende vele jaren voorzitter van de Commissie van Openbare Onderstand te Gent, brengt Olga's ouders naar een schuilplaats in het burgerlijk ziekenhuis De Bijloke.

29. Prof. Leboucq

30. Prof. Van de Velde

Na de oorlog worden Francis en Claire Leys onderscheiden met de 'Medaille van de Weerstand' en de 'Erkentelijkheidsmedaille 40-45' van de Stad Gent. Op 25 november 1999 worden zowel Georges en Lucie Leboucq als Francis en Claire Leys, op een plechtige zitting in het Cultureel Centrum te Oudergem, postuum door *Yad Vashem* als Rechtvaardigen erkend.

Een neef en collega van professor Leboucq, hoogleraar-dokter Jean-Jacques Van de Velde, wordt na de oorlog eveneens behoorlijk onderscheiden, onder meer voor zijn verzetsactiviteiten voor het inlichtingennet *Marc*. Voor het 'herbergen' van twee Joodse meisjes tijdens de bezetting worden de hoogleraar met zijn echtgenote Henriëtte De Waele op 2 april 1989 postuum als

Rechtvaardigen erkend.

Lees verder: 4.1. De voorbereiding van de bestraffing
Keer terug: 3.2. Een uitgesproken verzet tegen de Orde van Geneesheren

4.1. De voorbereiding van de bestraffing

4. De nasleep

4.1. *De voorbereiding van de bestraffing*

Eind 1942 heeft de Belgische regering in ballingschap zich reeds over de verruiming van het begrip 'misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de staat' gebogen. Aan de besluitwet van 17 december 1942 die uiteindelijk wordt vastgelegd liggen zeker enkele gebeurtenissen ten grondslag. Met het voorbeeld van de Eerste Wereldoorlog voor ogen is het zelfs voor de geallieerde mogendheden klaar dat nog strenger moet opgetreden worden tegen de landverraders. Met het invoeren van de verplichte tewerkstelling in Duitsland heeft de Belgische bevolking zich eind 1942 ook meer en meer tegen de medestanders van de bezetter gekeerd. Volgens Paul Struye bestaat over het hele land een honger naar rechtvaardigheid en wraak …*qui pousse d'innombrables Belges à exiger que les "traîtres" soient châtiés….* Vooral de VNV- en Rex-kopstukken moeten het ontgelden bij de bevolking *…qui est quasi-unanime à s'opposer d'avance à toute politique de "coups d'éponge" ou d'amnistie générale"….*

Met de besluitwet van 1942 worden vooral de politieke medestanders van de bezetters geviseerd. Hoe zwaar deze besluitwet ook valt - sommigen gewagen van lichtzinnigheid - toch zoekt de regering Pierlot verder naar een aanpassing van de repressiewetgeving. Van hen die met de vijand hebben geheuld wordt niet verwacht dat ze nog aan het openbaar leven zullen deelnemen. Op 6 mei 1944 komt de besluitwet op 'het verval van de nationaliteit en de opschorting van zekere rechten wegens in tijd van oorlog tegen de uitwendige veiligheid van de Staat bedreven misdrijven'. Een criminele straf staat gelijk met het levenslang verlies van tal van politieke en burgerlijke rechten en een correctionele straf kan tot een tijdelijk verval van die rechten leiden.

31. Na de bevrijding: Canadese cursisten aan de Gentse universiteit, met rector Blanquaert en prorector De Smet centraal.

Voor een besluit in verband met de procedure die in de berechting van de collaborateurs voorziet, is het wachten tot 26 mei 1944. Ruim een jaar eerder is de Belgische oorlogsregering uitgebreid tot 7 ministers en met de komst van auditeur-generaal Ganshof van der Meersch wordt alle aandacht naar het totstandkomen van de procedurewet gericht. Minister van Justitie Delfosse anderzijds heeft van de Consultatieve Raad – die alle projecten van de regering onder de loupe neemt – ook meer bevoegdheden verkregen. Dat de beklaagden voor een militaire rechtbank moeten verschijnen, is niet nieuw. Dat de regering in extremis een amendement in de besluitwet laat opnemen, is niet naar de zin van Ganshof. Dit amendement voorziet in de aanstelling van verzetslui en inlichtingenagenten die als rechters in de krijgsraden en de krijgshoven kunnen zetelen. Ganshof oppert dat de kans bestaat dat de beklaagde door zijn slachtoffer zal gevonnist worden en verzoekt daarom om ontslag uit zijn ambt.

Lees verder: 4.2. De liquidatie van de Orde der Geneesheren
Keer terug: 3.3. Gentse artsen in de bres voor de Joodse collega's en vrienden

4.2. De liquidatie van de Orde der Geneesheren

4. De nasleep

4.2. *De liquidatie van de Orde der Geneesheren*

Na een eerste besluit van de Regent van 25 september 1944 *…houdende instelling van onderzoekscommissiën in de openbare besturen van den staat…* wordt de uitvoering ervan door een nieuw besluit van 30 oktober geregeld: de onderzoekscommissie is gehouden advies uit te brengen betreffende de sancties die genomen moeten worden tegen bepaalde leden van het onderwijzend, wetenschappelijk en administratief personeel van de staatsinrichtingen.

Op 14 december 1944 begeven Jean Faures, de substituut van de Krijgsauditeur van de Krijgsraad van Brussel en zijn assistent, griffier François Michiels, zich naar de zetel van de voormalige *Chambre des Médecins* op de avenue Michel Ange. Na het wegnemen van de zegels wordt een volledige huiszoeking doorgevoerd in het bijzijn van twee dokters-vereffenaars van de Orde van Geneesheren die door het besluit van 30 oktober 1944 aangesteld zijn: Pierre Glorieux uit Brugge en Pierre Cambier uit Ukkel. Alle documenten, een arsenaal aan bewijsstukken, worden in 13 delen opgesplitst.

De protagonisten van de Orde, waaronder enkele Gentse hoogleraren, moeten zich voor de rechtbank verantwoorden. Het proces start op 17 juni 1947. De aangeklaagde dokters wordt vooral het lidmaatschap van collaboratiebewegingen ten laste gelegd. Na precies zes maanden, op 16 december 1947, worden de vonnissen uitgesproken wat resulteert in 16 veroordelingen en 1 vrijspraak. De veroordeelden worden levenslang uit hun burgerrechten ontzet en de straffen variëren tussen 18 maanden gevangenis en 15 jaar buitengewone hechtenis.

32. Gewezen professor Elaut spreekt na de oorlog op uitnodiging van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond-tak Gent.

Precies de helft van de veroordeelde artsen gaat in beroep. Eind maart 1949 komen de geneesheren Elaut, Van Hoof, Dossin, Watthieu, Libbrecht, Brasseur, Deheegher en Rubbens voor het Krijgshof van Brussel. Op 28 mei wordt het arrest geveld. Voor allen, behalve voor Van Hoof, komt er een strafvermindering en voor twee dokters, Brasseur en Deheegher, zelfs een vrijspraak. Hiermee eindigt het proces tegen de “Orde” dat als het langste proces uit de Belgische repressiegeschiedenis bekend staat. Van Hoof verlaat de gevangenis van Sint-Gillis na 7 jaar hechtenis. Hij overlijdt op 22 december 1965. Professor Elaut dient een genadeverzoek in en heeft niet één dag in de gevangenis moeten doorbrengen.

Lees verder: 4.3. De universitaire epuratie
Keer terug: 4.1. De voorbereiding van de bestraffing

4.3. De universitaire epuratie

4. De nasleep

4.3. *De universitaire epuratie*

Een grondige en rechtvaardige zuivering in de “openbare besturen van den staat” en dus ook aan de onderwijsinrichtingen dringt zich op. Op 30 oktober 1944 geeft de Regent een nieuw specifiek besluit uit “waarbij onderzoekscommissiën worden ingesteld die ermede belast zijn advies uit te brengen omtrent de tuchtmaatregelen te nemen ten aanzien van sommige leden van het onderwijzend, wetenschappelijk en administratief personeel der onderwijsinrichtingen van den Staat”. Een van de drie onderzoekscommissies die advies moeten uitbrengen omtrent eventueel te nemen tuchtmaatregelen tegen sommige personeelsleden wordt aan de R.U.G. geïnstalleerd. De commissie heeft een “volstrekt recht tot nasporing en onderzoek”. Wie voor een commissie opgeroepen wordt kan zich door een verdediger laten bijstaan. Tegen de eindbeslissing, genomen door de koning of de minister, is geen beroep mogelijk.

33. Oorlogsrector Guillaume de Smet ontvangt in 1951 een onderscheiding.

La Flandre Libérale van 14 september 1944 schrijft dat aan liefst 52 personen op een totale bezetting van 72 van de faculteit Geneeskunde de toegang moet ontzegd worden. Het artikel behoort tot de verbale epuratie van vlak na de bevrijding. In de faculteit Geneeskunde wordt de epuratie-motie goedgekeurd. Onder meer René Goubau en Frederic Thomas maken deel uit van de epuratiecommissie te Gent. Zo eist professor De Beule dat de professoren Heymans en Hooft buiten schot zouden blijven – wat hem niet in dank afgenomen wordt. Immers, in 1943 is het precies Hooft die met Daels het boek *Voor moeder en zuigeling* door Cyriel Verschaeve van een voorwoord laten voorzien. Ook tijdens de bezetting consulteren de diensten van *Oberstabartz* Holm geregeld Carlos Hooft in verband met het verkrijgen van inlichtingen over onder meer de 'betrouwbaarheid'

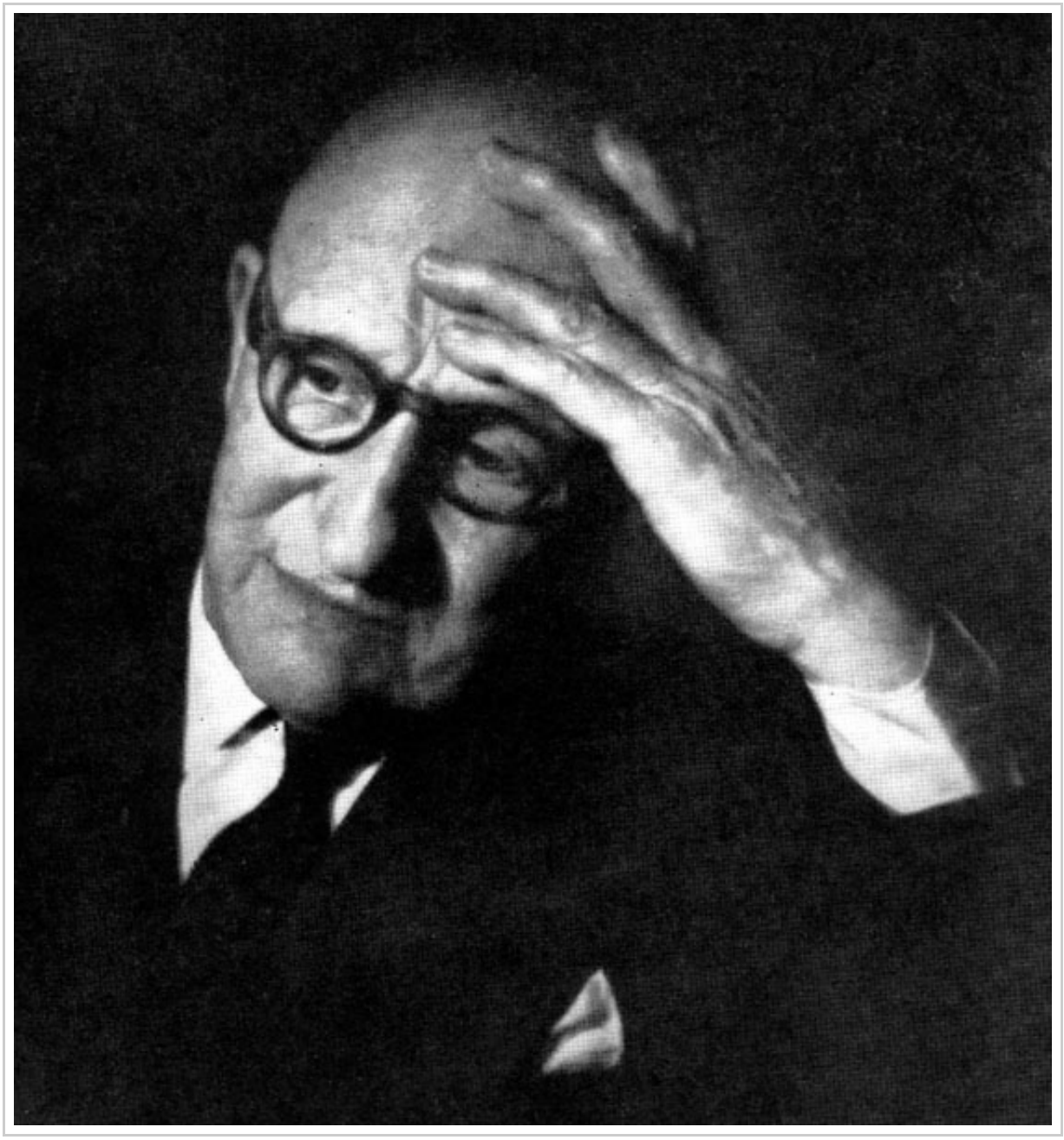
van bepaalde artsen.

De onderzoekscommissie legt half januari 1945 finaal vast wie van het personeel “op nationaal gebied” in gebreke is gebleven. Worden weerhouden: lidmaatschap van de Commissie van Wederopbouw, (studie)reizen naar Duitsland, benoemingen onder druk van de collaboratie, lidmaatschap van de Vlaamse Cultuurraad, contacten met Duitsers, lidmaatschap van de raad van de Orde van Geneesheren, publicatie van politieke artikels, deelname aan activiteiten van het G.S.V. (Dietsch Studenten-Congres), lidmaatschap van V.N.V of DeVlag, deelname aan de ontvangst van Conti, het volgen van lessen aan de Deutsche Akademie, deelname aan de Dosfel-voordrachten, lidmaatschap van de Vlaamsche Professorenbond en het ondertekenen van het zogenaamde Manifest van de Volksbeweging in augustus 1940.

Vier professoren, vóór de oorlog benoemd, worden definitief geschorst: Daels, De Vleeschauwer, De Waele en Hentze. Prof. De Waele wordt afgezet als gewoon hoogleraar aan de Faculteit Wetenschappen om reden van zijn gedrag gedurende de bezetting (Besluiten Regent dd. 30.10.1944 en 07.11.1944). Bij de andere afgezette professoren, aangesteld tijdens de oorlog, zijn onder meer Speleers en Soenen. Binnen de faculteit Geneeskunde worden de professoren Frans Daels, Leon Elaut, Raymond "Reimond" Speleers, Adriaan Martens, Roger Soenen, Leopold Vanhouteghem en Willem Libbrecht (veeartsenij) ontslagen. Ook de docenten Rafael De Brabander, Albert De Clercq, Arthur D'Hertog (H.I.L.O) en de werkleiders Eugeen Verstraete en De Sweemer mogen verdere academische ambities opbergen. Het ontslag dat eerder aan hoogleraar Maurits Verdonck (H.I.L.O.) betekend is, wordt omgezet in een schorsing. Docent Carlos Hooft wordt op 5 november 1945 geschorst bij Besluit van de Regent voor de duur van één jaar. In een tweetal Koninklijke Besluiten wordt het lot van professor Vincent Evrard bezegeld: een schorsing gevolgd door een op non-activiteitstelling van 1 april 1945 tot 30 november 1947. In maart 1953 wordt dit laatste Besluit evenwel ingetrokken. Immers, reeds in 1946 heeft het gerecht een buitenvervolging ingesteld. Ook de oorlogsactiviteiten van Corneel Heymans worden nader onderzocht. Op 9 februari 1945 wordt hem als tuchtmaatregel een blaam opgelegd, een blaam die bij beslissing van 6 februari 1948 wordt opgeheven.

De onderzoekscommissie heeft voor heel de universiteit samen meer dan 60 dossiers behandeld. Een tiental personen wordt tijdelijk geschorst, zij kunnen hun functies hernemen of worden met pensioen gestuurd. Ongeveer 20 personen – allen hoogleraar en één werkleider – worden definitief geschorst en krijgen een strafrechterlijke veroordeling. Op een totaal van 170 professoren en docenten wordt ongeveer 10 % definitief geschorst. De epuratie zorgt voor heel wat beroering. Hoe kan men uitleggen dat eenieder die aanwezig is geweest bij het bezoek van Conti gestraft moet worden, terwijl de rector, die de uitnodigingen verstuurd heeft, vrijuit kan gaan? Bij het afsluiten van het zuiveringshoofdstuk betreffende het universiteitspersoneel mag aangenomen worden dat ongeveer 1/3 echt getroffen is geweest.

Behalve het zuiveringsproces bij het onderwijzend personeel wordt er ook een epuratiecommissie voor studenten opgericht. Na ongeveer 20 zittingen wordt besloten 12 studenten te straffen met een jaar uitstel. Een reis naar Duitsland tijdens de bezetting of lidmaatschap van een nieuwe orde-beweging ligt aan de basis. Door onder meer het lidmaatschap van het N.S.J.V. of het V.N.V. krijgen 5 studenten minstens een jaar uitstel waarop hun zaak opnieuw zal moeten bekeken worden. Een definitieve uitsluiting is eveneens 5 studenten beschoren. Hen wordt een leidende rol, meervoudig lidmaatschap en geweld aangewreven. Alles samen krijgen 111 studenten een straf opgelegd, variërend van een blaam tot een definitieve uitsluiting. Het staat vast dat de studenten minder hard aangepakt worden dan hun lesgevers. Zowel bij het onderwijzend personeel als bij de studentengroep komen lang na de zittingen van de commissies nieuwe en onverkwikkelijke zaken aan het licht.

34. Portret van Frans Daels, 1957.

De professoren Daels en Speleers horen zich – en dit op gerechtelijk vlak – tot de zwaarste straffen veroordelen. Daels die zich een tijdlang in België verschuilt en tenslotte naar Zwitserland vlucht, wordt op 26 juni 1946 bij verstek ter dood veroordeeld door de Krijgsraad van Gent. Hij wordt eveneens vervallen verklaard van de Belgische nationaliteit en levenslang uit zijn rechten ontzet. De Gentse krijgsauditeur verzoekt in december 1947 om uitlevering maar er bestaat volgens de auditeur-generaal te Brussel *…geen aanleiding een vraag tot uitlevering bij de Zwitserse regering in te dienen. Dit land geeft inderdaad aan de misdaad van verklikking aan de vijand een politiek karakter en weigert alle tussenkomst op dit gebied…*

In 1959 keert Daels naar België terug en wordt hij in de gevangenis van Sint-Gillis opgesloten. Dat zijn detentie slechts enkele uren duurt heeft hij te danken aan Gaston Eyskens. Ingevolge art. 4 van de wet van 30 december 1953 betreffende het verval van nationaliteit, wordt Daels ontheven van dit verval van de Belgische nationaliteit en dit vanaf zijn aankomst te Melsbroek op 26 februari 1959. Bovendien heeft de Koning het genadeverzoek van Daels ingewilligd (bij besluit van 7 april 1959) waardoor de doodstraf omgezet wordt in 15 jaar gewone hechtenis. Op 21 april 1959 wordt Daels officieel in voorlopige vrijheid gesteld om gezondheidsredenen. Hij laat zich bij de Dienst Bevolking te Gent uitschrijven voor Bonheiden maar keert – ondanks het verbod dat als een van de voorwaarden tot zijn vrijlating is gestipuleerd – naar Gent terug.

De doodstraf krijgt Speleers niet, wel hoort hij zich in december 1947 tot 20 jaar buitengewone hechtenis veroordelen. Op 29 april 1951 overlijdt hij te Aalst. Na de bevrijding wordt Roger Soenen beschuldigd van wapendracht tegen België en voor zijn betrokkenheid als arts bij het Vlaams Legioen tussen 6 augustus en 25 augustus 1941. Op 14 mei 1947 wordt hij veroordeeld tot 10 jaar gewone hechtenis. Op 19 oktober 1949 komt hij voorwaardelijk vrij. Adriaan Martens wordt tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Voor Arthur D'Hertog komt het verdict op een veroordeling van 15 jaar buitengewone hechtenis. Albert De Clercq blijft ongeveer anderhalf jaar geïnterneerd. De gevangenisstraf van 4 jaar, in eerste aanleg tegen Leopold Vanhouteghem uitgesproken, wordt later verdubbeld. Hij overlijdt in november 1949.

Lees verder: 5. Besluit
Keer terug: 4.2. De liquidatie van de Orde der Geneesheren

5. Besluit

5. Besluit

Met de korte *periode* van vernederlandsing gedurende WO I (1916-1918) aan de zogenaamde *von Bissing*-Universiteit - de eerste *Flamenpolitik* - blijft Gent het epicentrum van de collaboratie met de Duitse bezetter. In het interbellum blijft de harde kern van de Vlaamsgezinden in Gent doorwroeten. De cultuurflaminganten en politieke flaminganten houden de toenmalige Franstalige universiteit scherp in het vizier. Vóór en na de inval is het niet verwonderlijk dat de Duitsers de activisten heel graag in de armen sloten wat aanleiding geeft tot de tweede *Flamenpolitik*.

Het V.N.V. kan met de steun van de bezetter aanspraak maken op politieke sleutelposten. Binnen de universiteit is dit niet anders. In tegenstelling tot de Letteren en Wijsbegeerte van de Gentse universiteit zijn het vooral medici die actief blijken te zijn in diverse collaborerende organisaties. Vooral aan de faculteit Geneeskunde roeren Daels en Speleers de grote trom. Daels is lid van de Raad van Leiding van het V.N.V. dat het Vlaams Legioen opricht, trouw aan Hitler zweert en de strijd tegen Engeland en de Joden in het vaandel voert. Waar Speleers zich liever doch met dezelfde ambities achter de schermen ophoudt, kan Daels zeker als de spreekbuis en zelfs leider van de Faculteit genoemd worden.

Een treffend voorbeeld is de machteloosheid van de toenmalige decaan Numa Vlaeyen. Op de vraag van Hans Handovsky die zijn mandaat als werkleider om gegronde humanitaire redenen wil verlengen, kan Vlaeyen enkel aangeven "niets te kunnen ondernemen tegen Daels". Op 24 juni 1940 richt Handovsky zijn vraag – op voorstel van Vlaeyen – rechtstreeks tot Daels en Heymans. Handovsky krijgt als antwoord *…dat het geen zin heeft iets te doen…* waar Daels uitdrukkelijk vervolledigt *...wat de bezetter zou kunnen verbitteren…* . Een ongunstig advies van Heymans, terug in Gent op 10 juli 1940, is zeker milder dan dat van Daels en stelt *…dat in de huidige omstandigheden meer dan ooit de plaatsen van assistent aan ons landgenooten en voornamelijk aan de jonge wetenschappelijke krachten dienen voorbehouden te worden…* . Enkel wanneer de faculteit Geneeskunde zich akkoord verklaart om een tijdelijke verlenging van zes maanden goed te keuren, is Heymans bereid zich daarbij aan te sluiten. Dit advies van Heymans aan decaan Vlaeyen gaat evenwel aan de anti-Joodse maatregelen, die Handovsky helemaal buiten spel zullen zetten, vooraf.

35. De universiteit herdenkt de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, 1979.

Terwijl vele medici resoluut voor de strijd tegen de bezetter kiezen en velen hierbij het leven laten blijft het volgens emeritus Frank Roels opmerkelijk *…hoe een wetenschappelijk geschoolde geest [Daels] dergelijke vergissingen kon opstapelen zowel op medisch als op ethisch en politiek vlak*… . Precies aan de faculteit Geneeskunde worden dan na de oorlog ook de meeste ontslagen opgetekend. Dat onder meer de blaam tegen Nobelprijswinnaar Heymans opgeheven wordt, mag als een toegeving gezien worden om de smet weg te nemen die op een gegeven ogenblik op de faculteit dreigt neer te komen.

Lees verder: 6. Bronnen
Keer terug: 4.3. De universitaire epuratie

6. Bronnen

6. Bronnen

A. Uitgegeven bronnen

A r t i k e l e n

DENECKERE (GITA), *Oudstrijders op de vuist in Brussel. Het amnestieconflict tijdens het interbellum*, BTNG-RBHC, XXV, 1994-1995, 3-4, pp. 273-327.

DE RAES (WOUTER), *Dr. Roger Soenen en Dr. Jan De Roeck: 2 Vlaams-nationalistische artsen en rassentheoretici in het interbellum en de Tweede Wereldoorlog*, in: *Docendo discimus. Liber amicorum Romain Van Eenoo*, Gent, 1999, pp. 545-587.

DE RAES (WOUTER), *Roger Soenen, een Vlaams-nationalistische rassentheoreticus (1902-1977)*, in *Wetenschappelijke tijdingen - LXI/2/2002*, pp. 79-86.

(-) GINSBERG (WILHELM), *dr. Wilhelm Ginsberg (1880-1960)*, Wetenschappelijke Tijdingen, 35ste jaargang 1976, nummer 3 mei-juni, pagina 166

HANSSON (N.), MAIBAUM (T.), NILSSON (P.M.), *The 'Führerschule' in Alt Rehse: a Character School for the Physicians of National Socialist Germany*, Vesalius: Official Journal of the International Society for the History of Medicine, Vesalius XVII, 2, 4-15, 2011.

JENSEN (CHRISTOPH). *De Malthus à l'Eugénisme, à l'Hygiène Raciale, au Nettoyage ethnique,* 2 juin 2001, version abrégée du livre *Les Hommes derrière Hitler* de Bernard Schreiber, traduction d'Alain Bernard et Sylvette Escazaux, http://atos.ouvaton.org/article.php3?id_article=63.

JUST (LEO), *125 Jahre Universität Gent. Der deutsche Anteil an ihrer Geschichte*, Brüsseler Zeitung, 14. Februar 1943, 4. Jahrgang Nummer 45.

LOUIS (Y.), *Gentse professoren legden rode loper uit voor nazi-arts Leonardo Conti*, Artsenkrant nr. 1789, 31 oktober 2006, pp. 8 en 10.
LOUIS (Y.), *Des professeurs de Gand ont déroulé le tapis rouge devant le médecin nazi Leonardo Conti*, le Journal du médecin du 31.10.2006, pages 38-39.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *The Impact of the Prosecution of the Jewish Professors and Students at the Faculty of Medicine of the Ghent University in WWII*, First Contact Day - Jewish Studies on the Low Countries, University of Antwerp, May 18th 2008 (conference).
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Doctors, Medical Professors and Students in Belgium during WWII: the connection of anti-Semitism and anti-Masonry versus the Resistance*, Second Contact Day - Jewish Studies on the Low Countries, University of Antwerp, May 20th 2009 (conference).
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *De geneeskunde in België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Joods Actueel nummer 14, mars 2008.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Un ordre sous les ordres de l'Occupant, Les médecins au service de l'Ordre Nouveau (1941-*

1944), 1ère partie, Le Journal du médecin numéro 1898, 26 février 2008, page 23.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Les premiers pas d'un Ordre en plein tumulte, Les médecins au service de l'Ordre Nouveau (1941-1944)*, 2ième partie, Le Journal du médecin numéro 1900, 4 mars 2008, page 22.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Le procès des médecins dirigeants de l'Ordre Nouveau, Les médecins au service de l'Ordre Nouveau (1941-1944)*, 3ième et dernière partie, Le Journal du médecin numéro 1902, 11 mars 2008, page 22.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Het ontstaan van de Oorlogsorde* in *Dokters in dienst van de Nieuwe Orde (1941-1944)*, Artsenkrant nr. 1897, 22 februari 2008, p. 11.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *De Oorlogsorde in een stroomversnelling* in *Dokters in dienst van de Nieuwe Orde (1941-1944)*, Artsenkrant nr. 1899, 29 februari 2008, p. 8.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *Het proces van de dokters* in *Dokters in dienst van de Nieuwe Orde (1941-1944)*, Artsenkrant nr. 1901, 7 maart 2008, p. 24.
LOUIS (Y.) en VERSCHOORIS (M.), *De oorlogsorde: lessen voor de toekomst*, Artsenkrant nr. 1909, 8 april 2008, p. 22.
LOUIS (Y.) et VERSCHOORIS (M.), *Leonardo Conti et ses rapports avec les médecins belges pendant la Seconde Guerre mondiale*, in Getuigen Tussen Geschiedenis en Herinnering, multidisciplinair tijdschrift van de Stichting Auschwitz, nr. 112 juni 2012, éditions Kimé, p. 124-136.

MACKENSEN (L.), *Bericht über seine Tätigkeit an der Universität Gent*, 19.08.1941.

SCHOTTE (RAPHAËL), *Souvenirs de Buchenwald par le docteur R. Schotte (Gand),* Cahiers de la Biloque (Revue Générale Gantoise), 3ième année n° 3, mai-juin 1953.

SOENEN (ROGER), *Erfelijkheid. Grondslag der opvoedbaarheid*, Maandblad voor Volksche Opvoeding, 4de jaargang, april 1943, nummer 3: pp. 56-62.

ROELS (FRANK), *Bij een biografie van Frans Daels*, 6 p.

SOENEN (ROGER), *Leerbegaafdheid en erfelijkheid***,** Maandblad voor Volksche Opvoeding, 5de jaargang, leiding: A. Van Boghout, nummer 3-4, pp. 41-45.

SOENEN (ROGER),*Raskunde. Het Indo-Germanenvraagstuk***,** Volkskamp, Leidend Maandblad voor de Jonge Generatie, 8ste Jaargang (1944), Hooimaand nummer 7, pp. 5-6.

SOENEN (ROGER), *Over natuurlijke en sociale teeltkeus*, Nationaal Socialist dd. 3.8.41.

SOENEN (ROGER), *Over rassenverdeling*, Nationaal Socialist dd. 19.7.41.

SOENEN (ROGER),*Over de Rassenkundige samenstelling van het Vlaamsche Volk,* DeVlag februari 42, pp. 392-393.

SOENEN (ROGER), *Graaf de Gobineau. Zijn leven en zijn levenswerk*, DeVlag (vermoedelijk), pp. 134-138.

SOENEN (ROGER), *Noordsch of Faalsch?*, DeVlag juli 42, pp. 619-621.

SOENEN (ROGER),*Erfelijkheid, noodlot en opvoeding,* DeVlag augustus 43, pp. 39-41.

THIERY (MICHEL), *Frans Daels (1882-1974) en de "grote buizen" van Daels*, Tijdschrift voor Geneeskunde 2006, nr 62, p. 574-

576.

THIRY (URBAIN), *La vie mouvementée du docteur Raphaël Schotte*, Cahiers de la Biloque (Revue Belge d'Humanisme Médical), 31ième année, nov.-déc. 1981.

VERSCHOORIS (M.), *De Joodse Gemeenschap van Gent tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Joods Actueel nr. 17, juni 2008, p. 46.
VERSCHOORIS (M.), *Overleven als een gevecht om het bestaan. Over politieke gevangenen en de Joodse bevolking tijdens W.O. II te Gent*, Instituut voor Joodse Studies van de Universiteit Antwerpen, 1 december 2005 (lezing).
VERSCHOORIS (M.), *Overleven als een gevecht om het bestaan. Over politieke gevangenen en de Joodse bevolking tijdens W.O. II te Gent*, Bulletin trimestriel de la Fondation Auschwitz nummer 94, janvier-mars 2007, pp. 55-80.
VERSCHOORIS (M), (bewerking Peter Backx) *Dr. Raphaël Schotte, de Gentse De Gaulle*, in *Artsen tijdens WO II*, Artsenkrant nr. 2063, 2 maart 2010, p. 11.
VERSCHOORIS (M), *On bloque les comptes, on compte les Bloch*. In: Gekleurd Verleden. Familie in oorlog van Bruno De Wever, Martine Van Asch & Rudi Van Doorslaer (red.), Lannoo 2010, p.156-161.

B o e k e n

ARNOLD (MARIE-MADELEINE) & STÉPHANY (PIERRE), *Dix Prix Nobel Belges*, Editions Racine, Bruxelles 2003, 208 p.

BONAH (CHRISTIAN), DANION-GRILLIAT (ANNE), OLFF-NATHAN (JOSIANE) et SCHAPPACHER (NORBERT) (dir.). *Nazisme, science et médecine*. Paris, Editions Glyphe (Société histoire et médecine), 2006, 366 p.

BONNAFE (LUCIEN) & TORT (PATRICK), *L'Homme, cet inconnu? Alexis Carrel, Jean-Marie le Pen et les chambres a gaz,* Syllepse, Paris 1992.

BOURGEOIS (PASCALE), *Le Ministère des victimes de la guerre* (1945-46). *Le Ministère des dommages de la guerre* (1945-46). *Le ministère de la reconstruction* (1946-52). *Organisation et compétences*., Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, Miscellanea Archivistica Studia 42, Brussel, 1993.

CLAES (LODE), *Het verdrongen verleden: de collaboratie, haar rechters en geschiedschrijvers*, Beveren 1983.

COQUERY-VIDROVITCH (CATHERINE). *Des victimes oubliées du nazisme. Les Noirs et l'Allemagne dans la première moitié du XXe siècle*. Le Cherche Midi, Paris 2007, 200 p.

COTTRAUX (JEAN). *La répétition des scénarios de vie. Demain est une autre histoire*, Editions Odile Jacob, Paris 2001, 288 p.

DEDEURWAERDER (JORIS), *Professor Speleers, een biografie*, Perspectief Uitgaven, Academia Press 2002, 900 p.

DE LA HAYE JOUSSELIN (HENRI). *L'idée eugénique en France. Essai de bibliographie.* Paris, Imprimerie A. Bontemps, 1989*,* 134 p.

DESIR DANIEL (dir.). *Du côté de Brugmann. Un hôpital sans son siècle*, Editions Ercée, Bruxelles 2006, 124 p.

DESPY-MEYER (ANDREE), DIERKENS (ALAIN), SCHEELINGS (FRANK) (ed.), *25.11.1941. L'Université Libre de Bruxelles ferme ses portes*, Archives de l'ULB 1991, 222 p.

EICKHOFF (MARTIJN), HENKES (BARBARA), VAN VREE (FRANK) (gastred.). *Volkseigen. Ras, cultuur en wetenschap in Nederland 1900-1950*. Elfde Jaarboek van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Walburg Pers, Zutphen 2000, 256 p.

ELAUT, (LEON), *Eskulaperijen - Mijmeringen van een arts*, Uitgeverij De Roerdomp, Brecht, 1967, 196 p.

ELAUT (LEON), *Mijn Memoires - Van Keiberg tot Blandijnberg*, Uitgeverij Orion, Beveren, 1981, 608 p.

DE SCHAEPDRYVER (A) (red.), *Liber Memorialis 1930-1980*, uitgave van het Alumni Fonds-Medische Fakulteit Gent, Fakulteit der Geneeskunde Rijksuniversiteit te Gent, Gent 1980, 366 p.

FEDERINI (FABIENNE), *Ecrire ou combattre. Des intellectuels prennent les armes (1942-1944)*, Paris, La Découverte 2006, collection Textes à l'appui, 2006, 312 p.

FERRIÈRES (GABRIELLE), *Jean Cavaillès. Un philosophe dans la guerre 1903-1944*, Editions du Félin, Collection Résistance Liberté-Mémoire, Paris 2003, 254 p.

GAYON (JEAN) et JACOBI (DANIEL) (red.), *L'éternel retour de l'eugénisme*, Presses Universitaires de France (Science, Histoire et Société) 2006, 322 p.

GEDENKBOEK PROF. DR. CARLOS HOOFT 1910-1980, Lannoo, Tielt 1981, 150 p.

GIJSELS (HUGO) (red.), *Zwartboek Orde van Geneesheren*, Epo, 1982, 135 p.

HACQUAERT (ARMAND), *Valère Billiet en Karel Verlat. Toespraak*. In: Verslag over den toestand der universiteit gedurende het academisch jaar 1944-45, Gent 1946.

HALIOUA (BRUNO). *Blouses blanches, étoiles jaunes.* S.l.,Liana Levi, 2003, s.p.

HALIOUA (BRUNO). *Le procès des médecins de Nuremberg. L'irruption de l'éthique médicale moderne.* Paris, Editions Vuibert (Collection Espace Ethique), 2007, 221 p.

HAUTVAL (ADELAÏDE) DR., *Médecine et crimes contre l'humanité. Le refus d'un médecin, déporté à Auschwitz, de participer aux expériences médicales*, Editions du Félin, Collection Résistance Liberté-Mémoire, Paris 2006, 126 p.

HILLEL (MARC), *Au nom de la race*, Fayard 1975.

(-) *Professor dr. Carlos Hooft 1910-1980. Hoogleraar in de Kindergeneeskunde 1939-1980. Levensschets, getuigenissen, uitstralingen,* Tielt, Lannoo 1981, 216 p.

JACOBI (DANIEL), GAYON (JEAN) ET LORNE (MARIE-CLAUDE). *L'éternel retour de l'eugénisme*, Presses Universitaires de France 2006, 322 pages.

KLEE (ERNST). *La Médecine nazie et ses victimes*. Trad. de l'allemand par Olivier Mannoui. Solin, Actes Sud, 1999, 492 p.

KLEE (ERNST). *Auschwitz, die NS-Medizin und ihre Opfer*. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, Überarbeitete Neuausgabe, 3. Auflage, 2004, 528 p.

LE BON (GUSTAVE). *Premières conséquences de la guerre. Transformation mentale des peuples*, Flammarion, Paris 1916, 336 p.

LEGENDRE (JEAN-PIERRE), OLIVIER (LAURENT) & SCHNITZLER (BERNADETTE) (dir.). *L'archéologie nazie en Europe de l'Ouest (Nazi-Archäologie in Westeuropa)*. Gollion, Infolio éditions 2007, 496 p.

LÉVY (BERNARD-HENRI). *La Pureté Dangereuse.* Grasset, Paris 1994, 307 p.

LUYKX (THEO) (sam.), *Gedenkboek van de Rijksuniversiteit te Gent na een kwarteeuw vervlaamsing (1930-31 1955-56)*, Rijksuniversiteit Gent 1957, 444 p.

LUYKX (THEO) (red.), *Liber Memorialis 1913-1960*, *Deel II Faculteit der Geneeskunde*, uitgave van het Rectoraat, Rijksuniversiteit te Gent, Gent 1960, 500 p.

MARTIAL (RENE). *Les métis*. Flammarion. Paris 1942, 258 p.

MARTIN (DIRK), *De Rijksuniversiteit Gent tijdens de bezetting 1940-44. Leven met de vijand*, in de reeks *Uit het verleden van de R.U.G.* (red.) Karel De Clerck nr. 21, Archief RUG, Gent, 1993, 190 p.

MONTANDON (GEORGE). *La Race. Les Races. Mise au point d'ethnologie somatique*. Paris, Payot, 1933, 302 p.

MÜLLER-HILL (BENNO), *Met de wetenschap als excuus. De rol van psychiaters, anthropologen en genetici in Nazi-Duitsland* (vert. Tödliche Wissenschaft Rowohlt 1984), Anthos Epo, Antwerpen 1986, 200 p.

MÜLLER-HILL (BENNO), Science nazie, science de mort. L'extermination des juifs, des tziganes et des malades mentaux de 1933 à 1945, (trad. Tödliche Wissenschaft Rowohlt 1984), éditions Odile Jacob, Paris 1989, 252 p.

NAHUM (HENRI). *La médecine française et les Juifs 1930-1945.* Collection Racisme et eugénisme.Paris, l'Harmattan, 2006, 412 p.

PRINGLE (HEATHER). *Opération Ahnenerbe. Comment Himmler mit la pseudo-science au service de la solution finale*, traduit de l'anglais (*The Master Plan. Himmler's Scholars and the Holocaust*) par Jacques Martinache, Presses de la Cité, 2007, 430 p.

SCHAMELHOUT (GUSTAAF). *Herkomst en ethnische samenstelling van het Vlaamsche Volk. Tweede herziene en bijgewerkte druk*, Die Poorte Oude-God, Antwerpen 1938, 214 p.

SOENEN (ROGER) PROF. DR., *Enkele begrippen over Ras en Rassenkunde*, Irmin-Reeks Nr. 1, Uitgeversmaatschappij De Burcht, Brussel 1943, 56 p.

SONDERVORST (FRANZ-ANDRE). *Geschiedenis van de geneeskunde in België*. Brussel, Elsevier Librico N.V. 1981, 316 p.

STRUYE (PAUL), *L'évolution du sentiment public en Belgique sous l'occupation Allemande* in *Documents pour servir l'histoire de l'occupation Allemande en Belgique*, Les Editions Lumière, Bruxelles 1945, 194 p.

TAGUIEFF (PIERRE-ANDRÉ). *Résister au "bougisme". Démocratie forte contre mondialisation techno-marchande*. Paris, Mille et Une Nuits, 2001, 208 p.

TAGUIEFF (PIERRE-ANDRÉ). *La force du préjugé. Essai sur le racisme et ses doubles*, Collection Tel, Editions La Découverte, Paris 1990, 646 p.

TERNON (YVES), HELMAN (SOCRATE). *Le massacre des aliénés. Des théoriciens nazis aux praticiens SS*. Casterman, Tournai 1971, 271 p.

TERNON (YVES), HELMAN (SOCRATE). *Les Médecins Allemands et le National-Socialisme,* Casterman 1973.

TODTS (HERMAN) en JONCKHEERE (WILLY). *Leuven Vlaams. Splitsingsgeschiedenis van de Katholieke Universiteit Leuven*, Davidsfonds, Leuven 1979, 408 p.

UNIVERSITAIR ZIEKENHUIS GENT, *8 eeuwen Gentse ziekenhuizen*, catalogus n.a.v. tentoonstelling 13.02-13.03.1993, 208 p.

VANACKER (DANIEL). *Het aktivistisch avontuur*, Stichting Mens en Kultuur, Gent 1991, 424 p.

VAN ACKER (KAREL). *Hoeders van de Volksgezondheid. Artsen en mutualiteiten tijdens het interbellum: het Antwerpse voorbeeld*, AMSAB-Instituut voor Sociale Geschiedenis, Gent 2005, 224 p.

VAN DEN WIJNGAERT (M.), *Het beleid van het comité van de sekretarissen-generaal in België tijdens de Duitse bezetting 1940-1944*, Brussel 1975.

VAN DOORSLAER RUDI & SCHREIBER JEAN-PHILIPPE (red.), *De Curatoren van het getto*, Tielt, Lannoo 2004, 411 p.

VERHOEYEN (ETIENNE), *België Bezet 1940 - 1944 een synthese*, BRT Educatieve Uitgaven, Brussel, 1993, 456 p.

VERSCHOORIS (M.), *Schrijven in de schaduw van de dood*, Snoeck, Gent 2005, 224 p.

VON BUELTZINGSLOEWEN (ISABELLE). *L'hécatombe des fous. La famine dans les hôpitaux psychiatriques français sous l'Occupation*. Aubier - Collection historique, Editions Flammarion, Paris 2007, 512 p.

WITTE (ELS), CRAEYBECKX (JAN), MEYNEN (ALAIN), *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen 2005, 584 p.

WOUTERS (NICO), *De Führerstaat. Overheid en collaboratie in België (1940-1944)*, Lannoo, Tielt 2006, 264 p.

WOUTERS (NICO), *Oorlogsburgemeesters 40/44*, Lannoo, Tielt 2004, 750 p.

ZASLAVSKY (VICTOR), *Le Massacre de Katyn. Crime et mensonge,* traduit de l'italien (*Il massacro di Katyn, il crimine e la menzogna*) par Christine Vodovar, Collection Tempus, Editions Perrin, Paris 2007, 208 p.

Brochures - Documenten

ANNUAIRE DE L'ECOLE DES HAUTES ETUDES DE GAND. ASSOCIATION SANS BUT LUCRATIEF, Imprimerie F. & R. Buyck Frères, Gand 1930, 52 p.

ANTENNE (driemaandelijks tijdschrift van de Vrijzinnige Gemeenschap). *Dossier Psychiatrie en Lijden*, 21ste jaargang nummer 1, maart 2003, 72 p.

APPELBOOM (TH) (supervision), PIRSON (C), RIVIERE (L), *La Faculté de Médecine de l'Université libre de Bruxelles sous l'occupation*, Collection "Musée de la Médecine" numéro 2, Bruxelles 2009, 144 p.

BRUXELLES-MEDICAL. Revue Belge des sciences médico-chirurgicales, 24ième année, numéro spécial, septembre 1944, 80 p.

BULLETIN OFFICIEL DU COLLEGE DES MEDECINS DE L'AGGLOMERATION BRUXELLOISE, numéro spécial, 50e année, 4 septembre 1944, 13 p.

(…) DAELS TER DOOD VEROORDEELD, Drukkerij La Presse Libérale Gantoise, Gent 1947, 36 p.

DOSFEL, LOD, *Katholiek-Activistisch Verweerschrift*, tweede uitgave, J. Lannoo Tielt, 118 p.

LE MEDECIN BELGE. Journal de Combat d'esculape, 1r mai 1942, numéro 1, 4 pages.

LE SCALPEL. Journal hebdomadaire. Journal belge des sciences médicales. 100ième année numéro 35, 30 août 1947.

LES DOSSIERS GRANDS MYSTÈRES DE L'HISTOIRE, *Dossier spécial, Dossier Enquête: l'Ahnenerbe, Dossier Portrait: Les Médecins de la Mort*, Editions Export Press, n° 15, 98 p., Paris, avril 2007.

MEDECINE LIBRE, affilié au Front de l'Indépendance, numéro 5, août 1944, 8 p.

MÉDITATIONS SUR L'AVENIR DE LA MÉDECINE, revue trimestrielle, n° 5, septembre 1998.

MUSEUM DR. GUISLAIN, *Doodgezwegen. Experimenten en moord op krankzinnigen en andere 'onwaardigen' in Nazi-Duitsland*, catalogus museum dr. Guislain n.a.v. de tentoonstelling 18.11.1994-30.04.1995, 115 p.

ORDE DER GENEESHEREN - beroepsblad van de Kamer der Geneesheren, 1e jaargang - nummer 1, 25 maart 1942, 18 p.

ORDRE DES MÉDECINS - Bulletin Officiel de la Chambre des Médecins, numéro 15 du 31 octobre 1942.

Films - documentaires

KNÖDLER (ULRICH) UND FEYERABEND (CHRISTIAN). *Ärzte unterm Hakenkreuz*, ZDF 2004.

LEMAINE (BRIGITTE) & GATTI (STÉPHANE). *Témoins sourds, témoins silencieux.* FotoFilmEcrit, France, 2000, 54 minutes.

B. Onuitgegeven bronnen

C o l l o q u i a

Table Ronde à Paris (Mémorial de la Shoah - Musée, centre de documentation juive contemporaine) le 9 décembre 2007: *Nazisme, médecine et crime contre l'humanité*. Animée par et sous la présidence de Georges Bensoussan. Avec les prof. Rita Thalmann, Benno Müller-Hill et Paul Weindling.

Table Ronde à Paris (Mémorial de la Shoah - Musée, centre de documentation juive contemporaine) le 13 décembre 2007: *La médecine nazie pendant la Seconde Guerre mondiale au regard du Tribunal militaire international et du procès des médecins à Nuremberg*. En présence de Georges Bensoussan, Benoît Massin et docteur Claire Ambroseli.

Manuscripten en thesissen

CARNEWAL BART, *Collaboratie van professoren en assistenten aan de Rijksuniversiteit Gent tijdens de Tweede Wereldoorlog*, verhandeling tot het behalen van de graad van licentiaat in de Letteren en Wijsbegeerte, sectie Geschiedenis, Nieuwste Tijden, Universiteit Gent, 1991-1992.

ROCHET (BENEDICTE). *Les universités belges pendant la seconde guerre mondiale. Le cas particulier de l'université catholique de Louvain et de l'université d'Etat de Gand*. Bruxelles, UCL 1997-1998. (synthese).

VAN BEVER JOHAN, *Van AVGV tot "Oorlogsorde" (1922-1944)*, verhandeling ingediend tot het behalen van de graad van licentiaat in de geschiedenis, Universiteit Gent, 1993.

C. Archieven

ARCHIEF DR. RAPHAËL SCHOTTE (GENT, AUTEURS)

ARCHIEF VAN DE GERECHTELIJKE GENEESKUNDE, KLUYSKENSSTRAAT TE GENT

ARCHIVES NATIONALES DE PARIS

La France et la Belgique sous l'occupation allemande 1940-1944. Les fonds allemands conservés au Centre historique des Archives nationales. Inventaire de la sous-série AJ.

Groupe 11. *Medizinalwesen* (médecine, santé) 1938-1944.

AJ 57-70. Groupe 11. *Medizinalwesen* [Dr. Holm].

AJ 69. Divers. Participation à la politique culturelle du Commandant militaire allemand; expositions, conférences, propagande, rapports sur le charnier de Katyn (oct. 1940-février 1944). Médecins juifs, surveillance sanitaire des allemands en Belgique et d'entreprises sous direction allemande.
Voyages, séjours, cours et conférences de professeurs et médecins allemands en Belgique (nov. 1940-février 1944); visite en Belgique du Dr. Conti, *Reichsgesundheitsführer* (chef de la Santé publique pour le Reich allemand) du *Hauptamt für Volksgesundheit* (Office central de la santé du peuple) du *NSDAP* (parti national-socialiste).

AUDITORAAT-GENERAAL. DIENST VAN DE ARCHIEVEN. INCIVISME

Militair Gerechtshof

Dossier van de Orde der Geneesheren n° 61/48.

143: Brasseur, Rubbens en Dossin
144: De Heegher, Elaut en Wathieu
145: Libbrecht
146: Van Hoof en Van Elst
147: Verdedigingsstukken
148: Klachten tegen de Orde van Geneesheren
149: Briefwisseling
150: Yserbyt, Van Roey, Van Elst, Timmermans, Van Caekenberghe en Depla
151: Laermans, Van Haelst en Hiernaux
152: Van Hoof + stukken van verdediging

Dossier Roger Soenen. Krijgsraad Gent. Nummer 1680.

Bestendige Krijgsraad Brussel

Dossier Frans Daels

FOD SOCIALE ZEKERHEID. DIENST VOOR DE OORLOGSSLACHTOFFERS. ARCHIEF- EN DOCUMENTATIEDIENST

DDO d010461 en PG/22820/13337: Charles Andersen.
Raphaël Schotte
Yves Piette
Pierre Debersaques

OCMW Gent

Dossier 003-02-01/1/9999/1136: Jacques De Busscher
Dossier 003-02-01/1/9999/1028: Pierre Debersaques
Dossier 003-02-01/1/9999/3096: Georges Leboucq

RIJKSARCHIEF BRUSSEL

Genadedossier:
Roger Soenen: T552 - nummer 77.919

UNIVERSITEIT GENT, ARCHIEF VAN UGENT

Lijst der personeelsleden der Rijksuniversiteit te Gent die wegens hun gedragingen tijdens de vijandelijke bezetting (1940-1944) afgezet of ambtshalve ontslagen werden of ontslag hebben genomen onder bedreiging met beroving van hun betrekking bij wijze van tuchtmaatregel

van tuchtmaatregel.

Archief *Ecole des Hautes Etudes de Gand*.

Faculteit Geneeskunde 1940-1944.

STUDIE- EN DOCUMENTATIECENTRUM OORLOG EN HEDENDAAGSE MAATSCHAPPIJ (SOMA)

Mededeelingen van het AGV. Weekblad voor beroepsbelangen. Wekelijks en vanaf 1941 tweewekelijks: 1940 (548 p.) en 1941-1942 (728 + 128 p.). CEGES BC R054.

Ordre des médecins. Bulletin officiel de la Chambre des médecins sous la rédaction de docteur Dossin. Bimensuel: 1942-1943 (n° 1 - 19), 1943-1944 (n° 20 - 43) et 1944 (n° 44 - 58). CEGES BC R057.

Pièces de défense de Léon Elaut pendant la répression, farde. CEGES AA 686.
“Orde van Geneesheren: uitvinding van de politiek of innigste wens van de geneesheren?” door dr. Elaut, 7 pagina’s. CEGES AB 1678.

Keer terug: 5. Besluit
Lees verder: 7. Illustratieverantwoording

7. Illustratieverantwoording

Illustratieverantwoording

1. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
2. Exemplaar Universiteitsbibliotheek, © UGent
3. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
4. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
5. Affiche Universiteitsbibliotheek, © UGent
6. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
7. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
8. AMVC-Letterenhuis
9. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
10. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
11. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
12. Collectie Universiteitsarchief, foto W. de Mulder
13. ISG-Amsab, foto Paul de Clercq
14. Collectie Dr. Yves Louis
15. Universiteitsbibliotheek, © UGent
16.-18. Collectie Marc Verschooris
19. Collectie Universiteitsarchief, foto Hilde Christiaens
20.-21. ISG-Amsab, foto Paul de Clercq
22. Collectie Dr. Yves Louis
23. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
24. Affiche Universiteitsbibliotheek, © UGent
25. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
26.-27. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
28. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
29.-30. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
31. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
32. Affiche Universiteitsbibliotheek, © UGent
33. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
34. Collectie Universiteitsarchief, © UGent
35. Collectie Universiteitsarchief, © UGent

Keer terug naar: Inhoudstafel